

FRA ANBRINGELSE TIL EFTERVÆRN

En pilotundersøgelse blandt sagsbehandlere

LAILA DREYER ESPERSEN

04:25

FRA ANBRINGELSE TIL EFTERVÆRN

En pilotundersøgelse blandt sagsbehandlere

LAILA DREYER ESPERSEN

INDHOLD

	FORORD	6
	RESUME	8
	De unge ved udskrivningstidspunktet	9
	Den kommunale organisering af efterværnsindsatsen	9
	De sociale ydelser i efterværnet	9
	God sagsbehandling og vellykket efterværn	10
	Konklusioner og perspektiver	10
1	INDLEDNING	12
	Undersøgelsens baggrund og formål	12
	Det lovmæssige udgangspunkt	12
	Definition af efterværnsbegrebet	14
	Målgruppen	14
	Den anvendte metode	15

2	HIDTIDIG FORSKNING PÅ OMRÅDET	18
	De unges særlige problemstillinger ved udskrivningstidspunktet	18
	Opsamling: Hvad har unge behov for i efterværnet?	25
	Efterværnsindsatsen	26
	Opsamling: Hvad tilbydes og hvad virker i efterværnsindsatsen?	28
3	DE UNGE VED UDSKRIVNING	30
	Alder ved udskrivning fra anbringelse og fra efterværn	30
	Uddannelse og arbejde	31
	Økonomi	32
	Bolig	32
	Praktiske færdigheder – livsfærdigheder	34
	Socialt netværk – ensomhed	35
	Opsamling: De unge ved udskrivning	36
4	KOMMUNERNES ORGANISERING AF EFTERVÆRNSINDSATSEN	38
	Udskrivningsprocedurer – skiftet mellem Børne- og Voksenforvaltning	38
	Organisering af efterværnsindsatsen på forvaltningsniveau	39
	Samarbejdet mellem forvaltninger	42
	Handleplanens betydning i efterværnsarbejdet	44
	Opsamling: Organiseringen af efterværnsindsatsen	46

5	SOCIALE YDELSER I EFTERVÆRNSINDSATSEN	48
	Forlængelse af anbringelse	48
	Kontaktpersonordningen	51
	Økonomiske ydelser	55
	Andre tilbud i efterværnsforløb	56
	Opsamling: Ydelser i efterværnsindsatsen	58
6	GOD SAGSBEHANDLING OG VELLYKKET EFTERVÆRN	60
	God sagsbehandling	60
	Vellykket efterværn	61
	Opsamling: God sagsbehandling og vellykket efterværn	64
7	KONKLUSION OG PERSPEKTIVERING	66
	Undersøgelsens resultater	66
	Behov for mere viden	67
	LITTERATUR	70

FORORD

Denne rapport er baseret på en kvalitativ pilotundersøgelse, hvor der er gennemført interview med 16 sagsbehandlere, en kommunalt ansat kontaktperson og en medarbejder ved en privat plejehjemsforening. Undersøgelsen er gennemført under Socialministeriets KABU Projekt (Kvalitet i Anbringelsesarbejdet med Børn og Unge). Der er tale om en eksplorativ undersøgelse, hvor fokus rettes mod kommunernes erfaringer med vellykkede efterværnsforløb.

Pilotundersøgelsen har som udgangspunkt haft fokus på de faktorer, der kan medvirke til at skabe vellykkede efterværnsforløb, herunder karakteristika ved de unge, de organisatoriske rammer for efterværnsindsatsen, indholdet af de sociale ydelser og sagsbehandlingens rolle. Målet har været at udforske de positive erfaringer, som sagsbehandlerne gør sig i deres daglige arbejde med de unge i efterværnsforløb.

Undersøgelsen er gennemført af forskningsassistent Laila Dreyer Espersen under ledelse af seniorforsker Anne-Dorthe Hestbæk. Vi takker KABU Sekretariatet samt Styrelsen for Social Service for inspirerende kommentarer til manuskriptet. Programleder på Socialforskningsinstituttet Tine Egelund har kommenteret manuskriptet som referee.

København, december 2004

Jørgen Søndergaard

RESUME

Denne rapport fremlægger resultaterne af en pilotundersøgelse af den kommunale efterværnsindsats i Danmark. Undersøgelsens udgangspunkt er § 62a, der i 2001 blev indskrevet i Lov om Social Service. Med den fik kommunerne mulighed for at iværksætte efterværnsforløb for unge tidligere anbragte, når deres anbringelsessag ved 18-årsalderen formelt ophører.

Der findes ingen tidligere danske undersøgelser af kvaliteten i denne del af sagsbehandlingen. Netop derfor har denne undersøgelse bl.a. haft til formål at afdække, hvilke problemstillinger i sagsbehandlingen, det vil være relevant at fokusere på i en mere fyldestgørende undersøgelse. Et andet hovedformål har været at forsøge at indkredse nogle aspekter af 'det vellykkede efterværnsforløb'.

Den kommunale efterværnsindsats har til formål at integrere de unge tidligere anbragte i samfundet, at give dem ekstra støtte og tryghed og give dem mulighed for at få en glidende overgang til en selvstændig voksentilværelse. Efterværnet kan gives til unge både under og over 18 år og består hovedsageligt af den indsats, der ligger *efter* den unges udskrivelse fra anbringelse.

Undersøgelsen har et systemperspektiv, hvilket vil sige, at den orienterer sig mod sagsbehandlers og andre professionelles oplevelse af den kommunale efterværnsindsats. Den har som udgangspunkt haft fokus på forskellige faktoreres betydning for et vellykket efterværnsforløb, herunder karakteristika ved de unge, de organisatoriske rammer for efterværnsindsatsen, indholdet af de sociale ydelser og sagsbehandlings rolle.

Undersøgelsen er kvalitativ og baserer sig på 16 interview med kommunale sagsbehandlere fordelt på ti kommuner, et interview med en kommunalt ansat kontaktperson til de unge og et interview med en medarbejder ved en privat plejehjemsforening.

De unge ved udskrivningstidspunktet

Interviewene med de kommunale sagsbehandlere peger ligesom tidligere forskning på, at unge, der forlader anbringelsessystemet, står med en *lang række af problemer*, som gør dem udsatte i overgangen til en selvstændig voksentilværelse. De unge har ofte problemer med manglende uddannelse og svag arbejdsmarkedstilknytning, de har svært ved at finde egnede boliger, flere mangler basale livsfærdigheder, de har spinkle netværk og har ofte sociale problemer.

Alt i alt giver interviewene med sagsbehandlerne et billede af en gruppe unge mennesker, der på *flere områder er sårbare*, og som i en overgangsperiode har behov for ekstra støtte. Det tyder således på, at efterværnsindsatsen er væsentlig for at sikre, at de unge, og dermed hele den forudgående indsats, ikke tabes på gulvet.

Den kommunale organisering af efterværnsindsatsen

Udsagnene fra de deltagende sagsbehandlere viser, at de fleste af de 10 kommunale forvaltninger har en *fast udskrivningsprocedure* i forbindelse med, at den unge fylder 18 år og formelt set skal ophøre med at være i anbringelse. De fleste sagsbehandlere udtrykker tilfredshed med den praksis, der er gældende i deres kommune. Men de erkender samtidig, at de af og til har svært ved at overholde de angivne tidsfrister for de forskellige trin i udskrivningsproceduren.

Resultaterne fra undersøgelsen viser endvidere, at efterværnsarbejdet hovedsageligt bliver *organiseret på tre forskellige måder* i de 10 deltagende kommunale forvaltninger, hvilket beskrives nærmere i kapitel 4.

Uanset hvilken form for organisering af efterværnsindsatsen den enkelte kommune benytter sig af, er der behov for samarbejde om den unges sag. Resultaterne af undersøgelsen *tyder dog ikke på, at der generelt er tale om et særligt udbredt samarbejde* mellem Børne- og Voksenforvaltningen i de medvirkende kommuner.

Stort set alle de interviewede sagsbehandlere oplyser, at de *bruger og reviderer handleplaner* i efterværnsarbejdet med de unge. Men flere sagsbehandlere fortæller også, at de har svært ved at få færdiggjort handleplanerne de lovbefalede seks måneder før, den unge fylder 18 år.

De sociale ydelser i efterværnet

Sagsbehandlerne i de 10 kommuner tilsammen bruger en række forskellige tiltag i efterværnsarbejdet med de unge. Et af de hyppigst anvendte tiltag er *kontaktpersonordningen*. En anden efterværnsydelse, som bliver brugt af de fleste interviewede

sagsbehandlere, er *forlængelse af anbringelsen*. Af økonomiske ydelser er det hovedsagelig *revalideringsydelsen*, som flere af de interviewede sagsbehandlere har gode erfaringer med. Herudover er der en række af *andre typer ydelser*, som de forskellige sagsbehandlere benytter sig af og har gode erfaringer med.

God sagsbehandling og vellykket efterværn

Sagsbehandlerne anser et godt *tværgående samarbejde* mellem de forskellige samarbejdspartnere i den unges sag som en væsentlig faktor for både god sagsbehandling og for vellykkede efterværnsforløb. En del sagsbehandlere nævner desuden betydningen af at indgå i en *tæt relation* til den unge. Ligeledes bliver det fremhævet som centralt, at sagsbehandleren har et *indgående kendskab* til den unge. Endelig giver de interviewede sagsbehandlere, i det omfang de er blevet spurgt, udtryk for, at de ikke kan udtale sig samlet om, hvad der karakteriserer de unge, der har vellykkede efterværnsforløb.

Konklusioner og perspektiver

Enhver undersøgelse har sin begrænsning, og i denne er der også problemstillinger, som det ikke har været muligt at gå dybere ned i inden for undersøgelsens rammer.

For det første viser resultaterne fra undersøgelsen, at sagsbehandlerne i de 10 kommuner har forskellige måder at organisere efterværnsarbejdet på. *Det har i undersøgelsen ikke været muligt at komme nærmere ind på, hvilken rolle organiseringen spiller for kvaliteten af det efterværn, der udføres.*

For det andet viser sagsbehandlerne udsagn, at de har gode erfaringer med flere forskellige typer af sociale ydelser. Men især kontaktpersonordningen er en ydelse, som sagsbehandlerne har gode erfaringer med. *Rammerne for undersøgelsen har ikke muliggjort en nærmere analyse af indholdet af det konkrete arbejde, kontaktpersonen udfører med de unge, hvilket kan være et perspektiv for videre undersøgelser.*

For det tredje er det bemærkelsesværdigt, *at sagsbehandlere tilsyneladende ikke i deres efterværnsarbejde benytter sig af muligheden for at oprette en udslusningsordning* i den unges tidligere anbringelsessted. Ingen af de medvirkende sagsbehandlere nævner af sig selv, at de inddrager den unges tidligere anbringelsessted på denne måde. Dette kan muligvis forklares med, at udslusningsordningen (§ 62a.3.4) stadig er så ny, at den ikke helt er slået igennem i efterværnsarbejdet i de kommunale forvaltninger. Det vil blive interessant via fremtidige undersøgelser at se, om denne forholdsvis

nye ordning fortsat kun i ringe grad tages i anvendelse af sagsbehandlerne, og i givet fald undersøge, hvorfor det forholder sig sådan.

For det fjerde har undersøgelsen – i og med dens systemperspektiv – *ikke kunnet afdække, i hvilket omfang unge får et tilbud om et efterværnsforløb*, hvis de selv vurderer, at de har behov for det. Ligeledes har systemperspektivet betydet, at de *unges eget syn på og oplevelse af den efterværnsindsats, der finder sted i kommunerne, ikke har kunnet inddrages i undersøgelsen*. Disse problemstillinger er imidlertid både relevante og væsentlige, fordi det ikke er muligt at foretage en fyldestgørende undersøgelse af efterværnsindsatsen, medmindre man også inddrager brugernes, dvs. de unges, perspektiv på indsatsen. Der kan ligge nogle væsentlige perspektiver i forhold til, hvorvidt de unge oplever efterværn som en reel mulighed, hvordan de oplever, at efterværnsindsatsen fungerer samt hvilke unge, der har den største gavn af den. Derfor vil det i kommende undersøgelser være relevant at inddrage brugerperspektivet, sådan at de unges oplevelser og vurderinger af at modtage efterværnsforløb bliver gjort til genstand for nærmere undersøgelse.

INDLEDNING

Undersøgelsens baggrund og formål

I 2001 blev den nye § 62a indskrevet i Lov om Social Service, og gav hermed kommunerne mulighed for at etablere et såkaldt efterværn for unge tidligere anbragte i alderen 18-22 år; altså en fortsat støtte til de unge inden for rammerne af serviceloven efter deres fyldte 18. år.

Der findes kun meget lidt dansk viden om omfanget og indholdet af de tilbud om efterværn, der gives til de unge. Formålet med denne pilotundersøgelse er således at belyse, hvordan den kommunale efterværnsindsats udmøntes i en dansk sammenhæng. Hensigten er især at afdække de positive erfaringer, der er gjort på området. Undersøgelsen har særligt koncentreret sig om at se på forskellige faktoreres betydning for et vellykket efterværnsforløb, herunder de organisatoriske rammer for efterværnsindsatsen, indholdet af de sociale ydelser, sagsbehandlingens rolle og karakteristika ved de unge. Undersøgelsen har et systemperspektiv, hvilket vil sige, at der er sat fokus på, hvordan sagsbehandlere og andre professionelle opfatter efterværnsindsatsen. Der er tale om en kvalitativ undersøgelse, som er tænkt som en forundersøgelse for et større forskningsprojekt om efterværnsindsatsens indhold og effekt, hvor både bruger- og systemperspektiv tænkes inddraget.

Undersøgelsen er finansieret af KABU Projektet (Kvalitet i Anbringelsesarbejdet med Børn og Unge).

Det lovmæssige udgangspunkt

I nedenstående uddrag fra serviceloven kan det ses, hvilke muligheder § 62a opstiller for efterværnsarbejdet med de unge. Af nedenstående uddrag af serviceloven fremgår det, hvilke muligheder § 62a opstiller for efterværnsarbejdet med de unge.

§ 62a. Kommunen yder hjælp efter stk. 2 og 3 til unge i alderen fra 18 til 22 år, når det må anses for at være af væsentlig betydning af hensyn til den unges behov for støtte, og hvis den unge er indforstået hermed.

Stk. 2. Kommunen kan træffe afgørelse om, at en tildelt personlig rådgiver eller en fast kontaktperson, jf. § 40, stk. 2, nr. 6 og 7, kan opretholdes.

Stk. 3. Til unge, der er eller var anbragt uden for hjemmet i et anbringelsessted efter reglerne i kapitel 8 umiddelbart inden det fyldte 18. år, kan kommunen træffe afgørelse om,

- 1) at døgnophold, jf. § 40b, i et anbringelsessted, jf. §§ 49, 49a og 51, kan opretholdes,
- 2) at udpege en personlig rådgiver for den unge, jf. § 40, stk. 2, nr. 6,
- 3) at udpege en fast kontaktperson for den unge, jf. § 40, stk. 2, nr. 7, og
- 4) at etablere en udslusningsordning, jf. § 40b, i det hidtidige anbringelsessted.

Stk. 4. Tilbud efter stk. 2 og 3 skal ophøre, når de ikke længere opfylder deres formål under hensyn til den unges behov for støtte, eller når den unge fylder 23 år.

Stk. 5. Hvis kommunen ønsker, at amtskommunen efter § 131a medfinansierer udgifter ved foranstaltninger efter stk. 3, skal kommunen følge fremgangsmåden i § 131b.

Som det ses af § 62a.3, er der tale om fire typer af efterværnstiltag, som kommunerne nu kan tilbyde de unge i alderen 18-22 år.¹ For det første kan kommunen vælge at opretholde den anbringelse, som den unge befandt sig i umiddelbart op til det fyldte 18. år. For det andet kan kommunen vælge at udpege en personlig rådgiver til den unge. For det tredje kan der udpeges en fast kontaktperson til den unge.² Endelig kan kommunen som det fjerde vælge at etablere en udslusningsordning i det hidtidige anbringelsessted. Tre af de fire efterværnstilbud kan også tilbydes unge under 18 år. Således er både døgnanbringelse, kontaktperson og personlig rådgiver også en mulighed i serviceloven for unge under 18 år (§ 40.2.6,7 og 11). Muligheden for en udslusningsordning er imidlertid kun gældende for unge mellem 18 og 22 år. Udslusningsordningen er ikke, selvom ordet måske signalerer

¹ For indførelsen af § 62a var det kun muligt for kommunerne at tilbyde de unge en forlængelse af foranstaltninger indtil det fyldte 20. år. De mulige foranstaltningstyper var i den forbindelse opretholdelse af kontaktperson, personlig rådgiver eller fortsat døgnophold (Socialministeriet, 2000). Muligheden for en udslusningsordning forelå ikke på dette tidspunkt.

² Personlig rådgiver og kontaktperson er begge foranstaltninger, hvor man søger at støtte den unge med en tæt voksenkontakt. Forskellen mellem de to indsatser kan ses ved, at den personlige rådgivers rolle især er at støtte den unge i afklaring omkring arbejde, uddannelse og fritid. Kontaktpersonens rolle retter sig i større grad mod *helt* den unges livssituation. Det vil sige, at kontaktpersonen i højere grad er en person, som den unge kan dele sine bekymringer og problemer med, og som derfor i særlig grad kræver et tillidsfuldt forhold til den udpegede voksne.

det, tænkt som en langsom nedtrapning af døgnopholdet, men som et tilbud til de unge, der er udskrevet fra anbringelse, om at vende tilbage til det tidligere anbringelsessted i kortere perioder på op til 2-3 uger ad gangen. Det tidligere anbringelsessted er således tænkt som et hjem, som den unge midlertidigt kan vende tilbage til, hvis der opstår behov for det.

Definition af efterværnsbegrebet

Som det ses af lovteksten, lægges der op til, at efterværn er en proces, der kan finde sted både under og efter anbringelsen, idet forlængelse af anbringelse indgår som en mulighed. Foranstaltningerne ifølge efterværnsparagraffen 62a kan kun gives til unge over 18 år, men mulighed for tilsvarende foranstaltninger til børn og unge under 18 år findes andetsteds i Lov om Social Service. Kun tilbudet om en udslningsordning er begrænset til unge over 18 år.

I denne undersøgelse defineres efterværn som en indsats, der ydes til unge – både under og over 18 år – med det formål at integrere de unge i samfundet, give dem en ekstra støtte og tryghed og give dem mulighed for en glidende overgang til en selvstændig voksentilværelse.

Efterværnsindsatsen defineres i øvrigt i store træk som den indsats, der ligger *efter* den unges udskrivelse fra anbringelse. Forlængelse af en anbringelse (§ 62a.3.1) anses imidlertid også som en form for efterværnsindsats, idet den *kan* fungere som en form for efterværnsindsats, hvis der fra forvaltningens side er stillet krav til anbringelsesstedet om, at det skal støtte den unge i at tilegne sig de kompetencer, der skal til for at klare en selvstændig voksentilværelse. (Det vil med andre ord sige, at forlængelsen af anbringelsen kan være første skridt i en længere efterværnsproces, hvor den unge langsomt modnes til at klare sig på egen hånd.)

Endelig defineres efterværnsindsatsen som viften af alle de forskellige typer af sociale ydelser samt den sagsbehandling, som forvaltningerne tilbyder de unge i forsøget på at støtte dem i overgangen til en selvstændig velfungerende voksentilværelse. Begrebet er således ikke begrænset til at gælde de efterværnsforanstaltninger, der er beskrevet i § 62a.

Målgruppen

Den 31. december 2002 var 12.923 børn og unge i alderen 0-17 år anbragt uden for hjemmet. Ud af denne gruppe var 4.807 af dem i aldersgruppen 15-17 år (Danmarks Statistik, 2003). Denne gruppe af unge mennesker er nået til en periode i deres liv, hvor de skal tage stilling til, hvad der skal ske, når de skal forlade

anbringelsessystemet. Mange af dem har brug for ekstra støtte i en overgangsperiode, hvilket i høj grad påpeges af forskning på området, som vi skal se i kapitel 2.

I 2002 modtog 2.496 unge i alderen 18-22 år en af følgende former for støtte, jf. Lov om Social Service (Danmarks Statistik, 2003):

- 1.440 unge var fortsat i anbringelse (jf. § 40.2.11, § 42, § 42a, § 45).
- 246 unge havde en personlig rådgiver (jf. § 40.2.6).
- 394 havde en kontaktperson (jf. § 40.2.7).
- 208 havde en udslusningsordning på deres tidligere anbringelsessted (jf. § 62a.3.4.).

Ovenstående statistik er imidlertid ikke opgjort således, at man kan vide sig sikker på, at tallene udelukkende dækker over efterværn til tidligere anbragte unge. Der kan også være tale om unge, der har modtaget ydelserne kontaktperson og personlig rådgiver uden på noget tidspunkt at have været døgnanbragt. Det betyder med andre ord, at man med de nuværende opgørelsesmetoder ikke kan skabe et fuldstændigt overblik over, hvor mange unge der er i efterværnsforløb.

Den anvendte metode

Denne undersøgelse baserer sig dels på en gennemgang af udvalgt relevant litteratur om efterværn, dels på en selvstændig kvalitativ undersøgelse.

Den anvendte litteratur er hovedsagelig britisk, fordi efterværn for tidligere anbragte unge her er et selvstændigt forskningsfelt, og der derfor findes en mængde relevant britisk litteratur at tage udgangspunkt i. I litteraturgennemgangen indgår dog også danske/nordiske undersøgelser, i det omfang det har været muligt at finde dem. Litteraturen indbefatter både forskningslitteratur, praksisbeskrivelser og litteratur af mere biografisk/skønlitterær karakter.

Den kvalitative undersøgelse omfatter interview med 18 personer: 16 kommunale sagsbehandlere, en person, der arbejder som kontaktperson, og en medarbejder i en privat plejehjemsforening. Interviewene er foretaget i 10 kommuner. I nogle kommuner er der således foretaget interview med flere medarbejdere. Fem interview er enkeltmandsinterview, og fem er gruppeinterview med to eller tre deltagere. Hvert interview var af ca. 1-1½ times varighed.

Enkeltmands- eller gruppeinterview kan have hver deres fordele og ulemper. Det var oplevelsen, at fordelene ved enkeltmandsinterviewet var, at man som interview-

er kun skulle have fokus på én person, og at man havde mulighed for at gå mere i dybden med denne persons udsagn. Det var ikke i samme grad muligt i gruppeinterviewene, fordi der var flere, der gerne ville yde deres bidrag til samtalen. Fordele ved gruppesamtalen som interviewform var til gengæld, at de interviewede personer til tider syntes at inspirere hinanden under interviewet. Til andre tider kunne informanterne have forskellig opfattelse af tingene, hvilket gav nogle frugtbare dialoger. Vi har oplevet det som en metodisk gevinst at kunne kombinere de to i den samme undersøgelse.

Interviewene i undersøgelsen er semistrukturerede. Det betyder, at interviewene med de 18 personer har været styret af en række på forhånd formulerede åbne spørgsmål, som det har været relevant at få afdækket gennem samtalen. Samtidig har interviewet været så åbent, at interviewpersonen har haft mulighed for at bringe de aspekter i spil, som han eller hun har været mest optaget af.

Undersøgelsen har desuden haft en eksplorativ form, således at interviewspørgsmålene er blevet justeret, efterhånden som der er blevet opbygget mere viden gennem samtalerne med interviewpersonerne. Det betyder også, at der forekommer emneområder, som alle informanter ikke i lige stor grad er blevet spurgt om. Ved at trække på interviewpersonernes viden opstod der nye spørgsmål, som blev tilføjet, og andre spørgsmål viste sig at være irrelevante eller umulige at besvare og udgik derfor fra interviewguiden i de efterfølgende interview. Et meget centralt eksempel på et spørgsmål eller temaområde, som udgik fra spørgeguiden, er spørgsmålet om, hvorvidt de unge, som er i vellykkede efterværnsforløb, som gruppe har nogle fælles karakteristika. De sagsbehandlere, som blev stillet dette spørgsmål, var meget klare i deres meldinger om, at de ikke oplevede, at det var muligt at karakterisere de unge i velfungerende efterværnsforløb.

Undersøgelsespopulationen repræsenterer forskellige typer af danske kommuner. Der er således både provinskommuner, forstadskommuner og større byer med i undersøgelsespopulationen.³

I undersøgelsen arbejdes der mod at skabe en form for analytisk generaliserbarhed (Kvale, 1997). Det vil sige, at de empiriske resultater, der fremkommer, antages at være typiske for den kommunale efterværnsindsats, og de rækker derfor længere end til kun at være gældende i de 10 undersøgte kommuner. Undersøgelsen har på den anden side hverken en størrelse eller et omfang, der gør den statistisk repræsentativ for alle kommuners arbejde med efterværnsindsatsen for unge tidlige anbragte.

³ Af hensyn til tid og økonomi har vi valgt udelukkende at beskæftige os med sjællandske kommuner.

HIDTIDIG FORSKNING PÅ OMRÅDET

Når unge mennesker forlader en anbringelse, står de meget ofte med problemer, som kan have en afgørende indflydelse på deres videre livsvilkår. Britisk forskning viser, at på en lang række områder er de unge relativt dårligt stillet, når de forlader anbringelse (Stanford & Hobbs, 2002; Social Services Inspectorate, 1997; Stein, 1997; Biehal et al., 1994; Garnett, 1992). Der kan være tale om økonomiske, helbreds-mæssige, sociale og uddannelsesmæssige problemstillinger. Generelt kan man se, at det har nogle negative konsekvenser for de unge at have haft en opvækst, der i større eller mindre omfang har fundet sted uden for hjemmet.

I dette kapitel vil der blive foretaget en tematisk gennemgang af, hvilke problemstillinger der kan gøre sig gældende for de unge, når de bliver udskrevet fra anbringelse.

De unges særlige problemstillinger ved udskrivningstidspunktet

Simonsen (2002) betegner ungdommen som den fase i livet, hvor alting spidser til. Det er tiden for mange store og svære valg. Den omfattende frisættelse fra traditionen har medført, at mange af de livsmønstre, som før var givne, nu må skabes ud fra den enkeltes valg. Ser man eksempelvis på uddannelse, mener Simonsen, at opfattelsen hos unge generelt er, at den sociale baggrund ikke længere spiller en særlig stor rolle. Det er ens eget valg, om man uddanner sig eller ej og dette på trods af, at den sociale baggrund stadig med al tydelighed slår igennem, når de unge vælger uddannelse til eller fra. På trods af at den sociale baggrund stadig har en væsentlig betydning, skal der i ungdomsårene, gøres et meget vigtigt identitetsarbejde. De unge skal klargøre deres egne ønsker til uddannelse, familie, forbrug, bolig-

form, fritidsinteresser osv., og de skal i ungdomsårene forsøge at skabe deres egen identitetskerne (Simonsen, 2002).

Hvis man antager, at tidligere anbragte unge i lige så stor udstrækning som deres ikke-anbragte jævnaldrende er påvirket af den samfundsmæssige udvikling, så har også de fået det fulde ansvar for deres egne valg og for udviklingen af deres egen identitetskerne. De unge kan således tænkes at dele den generelle opfattelse af, at man som ung er fri af sin sociale historie, og at de valg, man træffer, derfor er frie og selvstændige. Men netop for gruppen af tidligere anbragte unge bliver det at skulle træffe disse store valg og at skulle skabe sin egen identitet kombineret med, at de som gruppe har nogle særlige problemer, der gør dem ekstra sårbare. Derfor kan man forestille sig, at det netop for de tidligere anbragte unge kan være problematisk at skulle stå på egne ben meget tidligt i livet.

De unges alder ved udskrivning

At tidligere anbragte unge meget tidligt i livet må lære at stå på egne ben, dokumenteres i Egelund & Hestbæks forskningsoversigt om anbragte børn (2003). Her henvises til britisk forskning, der i stor udstrækning viser, at de unge forlader deres anbringelse omkring 18-års alderen, hvis ikke før. I den forbindelse kan der være tale om, at en del af de tidlige udskrivninger er uplanlagte, hvilket betyder, at de unge formodentlig ikke er blevet forberedt på at skulle forlade anbringelsesstedet og skulle klare sig alene (Egelund & Hestbæk, 2003).

Garnetts undersøgelse fra 1992 viser, at hovedparten af de i alt 135 unge i undersøgelsesgruppen blev udskrevet fra anbringelse i 18-års alderen. 14 pct. af de unge blev udskrevet som 16- eller 17-årige. Dog var der tale om, at de unge, som fortsat var anbragt ved 18-års alderen, ofte ikke længere befandt sig på et egentligt anbringelsessted, men i stedet var placeret i forskellige typer af selvstændige boliger med eller uden støtte fra de offentlige myndigheder. Det vil sige, at selvom de unge formelt set stadigvæk var registreret som anbragte, så var de i realiteten helt eller delvist flyttet ud i selvstændig bolig (Garnett, 1992).

Anden britisk forskning dokumenterer også en tidlig udskrivning i England. Biehal et al. (1994) har undersøgt forholdene for 183 unge, der blev udskrevet fra anbringelse i tre forskellige kommunale socialforvaltninger i 1990. Resultatet af denne undersøgelse er, ligesom hos Garnett (1992), at de unge forlader anbringelsen meget tidligt i livet. I Biehals undersøgelse er det således 29 pct. af de unge, der for-

lader anbringelsen, før de fylder 17 år. 31 pct. forlader anbringelsen i 17-18-års alderen og kun 11 pct. bliver i anbringelsen efter det fyldte 18. år.¹

Også Stanford & Hobbs' nyere undersøgelse fra 2002 dokumenterer, at flertallet af de unge i deres undersøgelsesgruppe på i alt 72 unge blev udskrevet fra anbringelse i alderen 15-18 år (Stanford & Hobbs, 2002).

Tal fra Danmarks Statistik viser, at der i løbet af 2002 var 3.261 børn og unge i alderen 15-22 år, der ophørte med at være i anbringelse i Danmark. Af disse var 35 pct. i alderen 15-17 år. 53 pct. var i alderen 18-19 år og 12 pct. var 20-22 år (Danmarks Statistik, 2003).² Det betyder med andre ord, at ved det fyldte 19. år, er 88 pct. af de unge udskrevet fra anbringelse.³

Den tidlige udskrivningsalder for anbragte unge skal sammenlignes med, at andre unge ikke flytter hjemmefra i en tilsvarende ung alder. En ny rapport viser, at ca. 65 pct. af de unge ikke-anbragte stadig bor hjemme ved det fyldte 19. år (Christoffersen, 2004).

De unges uddannelsesniveau og tilknytning til arbejdsmarkedet

Et af de områder, hvor tidligere anbragte unge halter efter, er på det skole- og uddannelsesmæssige område. Stort set al litteratur peger på, at unge, der har været anbragt uden for hjemmet, i langt højere grad end deres ikke-anbragte jævnaldrende har store vanskeligheder med at færdiggøre grundskolen og med at starte på og færdiggøre en kompetencegivende uddannelse (Egelund & Hestbæk, 2003).

Garnetts undersøgelse dokumenterer tilsvarende, at de unge er i en problematisk situation, hvad angår uddannelse. Hun finder, at 61 pct. af de unge i hendes undersøgelsesgruppe forlod anbringelsessystemet uden nogen form for grundskoleeksamen. Problemet med manglende grundskoleeksamen var især fremtrædende for gruppen af unge, der først blev anbragt i deres teenageår. I denne gruppe havde 10 pct. en grundskoleeksamen, når de blev udskrevet fra anbringelse, hvorimod gruppen af stabilt og langvarigt anbragte unge i næsten 50 pct. af tilfældene havde opnået en grundskoleeksamen (Garnett, 1992). Dette indikerer, at sent anbragte unge måske har brug for en særlig form for støtte for at fungere bedre i skoleforløb. Resultatet kan også være en indikation på, at unge, der anbringes i deres teenageår, kommer med nogle mere komplekse problemstillinger end børn, der bliver anbragt tidligt i deres barndom.

¹ 24 pct. af de unge vender tilbage til deres familie. For 5 pct. af de unges vedkommende ved man ikke, hvornår de forlod anbringelsen.

² Tallene omfatter børn og unge anbragt efter § 40, stk. 2, nr. 11, § 42, § 42a og § 45.

³ Der kan være tale om unge, især i aldersgruppen 15-17 år, der ikke udskrives til egen bolig, men i stedet hjemgives til forældrene. Omfanget af denne type udskrivelse fra anbringelse er ikke til at læse ud fra tallene.

Biehal et al. finder frem til lignende resultater i deres undersøgelse. De påpeger, at 66 pct. af de 188 unge i undersøgelsen ikke havde afsluttet deres grundskole med en afgangseksamen, og de finder, at andelen af unge uden en grundskoleafgangs-eksamen var højere blandt unge, der kom fra en døgninstitution (72,5 pct.) end blandt dem, der kom fra familiepleje (52 pct) (Biehal et al., 1994).

Ud over problemet med manglende formelle uddannelsesmæssige kvalifikationer viser den britiske litteratur også, at de unge har meget svært ved at skabe sig en stabil tilknytning til arbejdsmarkedet. Mange af dem bliver hængende i det kommunale bistandssystem og må klare sig på meget lave sociale ydelser (Stanford & Hobbs, 2002; Biehal et al., 1994; Garnett, 1992).

I dansk sammenhæng giver 'Modelkommuneprojektet' et fingerpeg om tidligere anbragte unges svære situation, hvad angår skolegang, uddannelse og tilknytning til arbejdsmarkedet (Jensen & Malmberg, 2003).⁴

Målgruppen for Modelkommuneprojektet var unge mellem 16 og 23 år, som ud over at være marginaliseret fra uddannelsessystemet og arbejdsmarkedet også var karakteriseret ved lavt selvværd, familiemæssige problemer, manglende voksenkontakt, manglende skolegang, ringe sociale kompetencer, misbrugsproblemer og/eller kriminalitet. Det viste sig at være karakteristisk for målgruppen, at den for en relativt stor dels vedkommende blev rekrutteret fra gruppen af tidligere eller nuværende døgnanbragte unge (ibid.). Det blev således tydeligt, at tidligere og nuværende anbragte unge udgør en stor del af den gruppe unge, der har en stærkt marginaliseret position på uddannelsesområdet og på arbejdsmarkedet – ud over andre alvorlige problemer i deres sociale liv.

Christoffersen (1993) fremhæver også resultater, der peger på, at tidligere anbragte unge klarer sig uddannelses- og erhvervmæssigt dårligere end deres ikke-anbragte jævnaldrende. Christoffersen har foretaget en undersøgelse af livsforløbene for en repræsentativt udvalgt gruppe af tidligere anbragte unge født i 1967. Undersøgelsen peger på, at kun 12 pct. af de tidligere anbragte har fået en studentereksamen. Dette skal sammenlignes med, at omkring 39 pct. af hele 1967-årgangen har fået en studentereksamen. Hvad angår erhvervmæssig stilling, fremhæver Christoffersen, at kun 37 pct. af de tidligere anbragte har et fast arbejde. Til sammenligning har 54 pct. af hele årgangen et fast arbejde.

⁴ Modelkommuneprojektet blev igangsat af Socialministeriet i 1999 og blev afsluttet ved udgangen af 2002. Projektet inkluderede ni danske kommuner, der i en treårig periode i særlig grad beskæftigede sig med den arbejdsmarkeds-mæssige integration af stærkt marginaliserede unge.

Anden dansk litteratur peger også i retning af, at de unge oplever det som svært at færdiggøre en uddannelse og at få et fast arbejde (TABUKA-gruppen, 2003).⁵ Udsagnene fra TABUKA-konferencernes deltagere viser, at de unge oplever, at der er flere grunde til, at de har svært ved at få uddannelse og arbejde. Flere oplever deres liv som kaotisk efter anbringelsen og de mangler opbakning fra voksne omkring dem, og lavt selvværd og manglende selvtillid medvirker til, at de unge har problemer med at få uddannelse og fast tilknytning til arbejdsmarkedet (ibid.).

Endelig skal det nævnes, at resultaterne for Socialforskningsinstituttets Forløbsundersøgelse af anbragte børn ved første dataindsamling, hvor børnene er 7-8 år gamle, dokumenterer, at de allerede på dette tidlige tidspunkt har markante skoleproblemer (Egelund, Hestbæk & Andersen, 2004).

De unges økonomiske situation

Når de unge forlader anbringelsesstedet, er de økonomisk svært stillet. Mange er på overførselsindkomster og må derfor leve af offentlige ydelser på et lavt niveau. Britisk forskning dokumenterer dette meget tydeligt og fremhæver, at de unge tidligere anbragte ofte lever under fattigdomsgrænsen (jf. Egelund & Hestbæk, 2003).

Også danske tidligere anbragte oplever deres økonomiske situation som meget presset, når de udskrives fra anbringelsen. De unge oplever ikke, at de er blevet oplyst om deres muligheder for ekstra støtte, og de oplever, at de har måttet leve under en lavere standard end andre unge, bl.a. fordi de kommer ud fra anbringelsen med meget dårligt eller slet intet boliginventar (TABUKA-gruppen, 2003).

De unges boligsituation

Det er generelt set svært for de unge at komme fra anbringelsen og ud i en god bolig. Hvad angår britiske forhold, kommer mange unge fra anbringelsen og direkte videre i meget kaotiske og usunde boligforhold (jf. Egelund & Hestbæk, 2003).

Biehal et al. finder i deres undersøgelse, at kun en femtedel af de unge flytter fra anbringelsen og videre ud i boligforhold, der kan karakteriseres som permanente, t

⁵ TABUKA, – Tidligere Anbragtes Bud på Kvalitet i Anbringelsen, er en gruppe af tidligere anbragte, som arbejder for at sætte fokus på den viden, tidligere anbragte har i forbindelse med anbringelse af børn og unge uden for hjemmet. TABUKA-notatet er en foreløbig opsamling af to afholdte konferencer, hvor tidligere anbragte har givet bud på deres oplevelse af livet både under og efter anbringelse. Notatet skal senere på året udmunde i en rapport, som kan findes på KABU Projektets hjemmeside eller på TABUKAs egen hjemmeside. Notatet kan ikke karakteriseres som litteratur af forskningsmæssig karakter. Men det er et værdifuldt, fordi det er et af de få steder, hvor de unge selv giver udtryk for deres oplevelser af livet efter anbringelsen, og dermed også af det efterværn, de har fået tilbudt fra kommunerne.

dvs. trygge boligtilbud uden tidsbegrænsning. Over to femtedele (43,5 pct.) af de unge flytter ud til mere midlertidige boliger (Bichal et al., 1994).

En undersøgelse fra Social Service Inspectorate finder, at de unge i stor udstrækning føler sig utrygge i de boliger, de har fået anvist i forbindelse med udskrivningen fra anbringelse (Social Service Inspectorate, 1997).

Også ifølge Stanford & Hobbs(2002) oplever de unge en høj grad af usikkerhed omkring deres boligforhold. 38 pct. af de unge angiver således at have oplevet hjemløshed efter endt anbringelse. Samtidig giver undersøgelsen også en fornemmelse af, hvor vigtigt det er for de unge at finde gode boliger efter endt anbringelse. De unge i undersøgelsen udtrykte stor glæde og tilfredshed over endelig at have deres eget hjem (Stanford & Hobbs, 2002).

Callermo & Lind (1987) viser i en svensk undersøgelse, som er baseret på besvarelserne fra 43 unge, der er blevet udskrevet fra de særskilte ungdomshjem, at boligsituationen for denne gruppe svenske unge ikke er så alarmerende.⁶ Her vurderes 70 pct. af de unge at bo i gode boliger. Men samtidig pointerer den svenske undersøgelse, at de unge gav udtryk for, at de følte sig ensomme i boligerne.

Med forbehold for den sparsomme dokumentation, der findes vedrørende danske forhold, lader det til, at boligproblematikken også er eksisterende i Danmark. Flere af deltagerne på TABUKA-konferencerne oplyste, at de i tiden efter anbringelsen havde store problemer med dårlig eller slet ingen bolig (TABUKA-gruppen, 2003).

Det tyder i det hele taget på, at tidligere anbragte unge med deres spinkle sociale netværk, som vi skal komme ind på i næste afsnit, har meget svært ved at skaffe sig adgang til den private boligmasse, og derfor er henvist til at finde boliger gennem de almene boligselskaber eller ved at købe egen bolig.

De unges praktiske færdigheder - livsfærdigheder

Mangel på forskellige praktiske færdigheder såsom husholdning, budgetlægning og -overholdelse, kontakt til myndigheder osv. udgør et større problem for mange af de tidligere anbragte unge. Dette dokumenteres af flere britiske undersøgelser, som ligeledes påpeger, at problemet især er centralt for de unge, der har været anbragt på døgninstitutioner (jf. Egelund & Hestbæk, 2003).

De unge i Stanford & Hobbs' undersøgelse udtrykte især usikkerhed over for at skulle stå for en husholdning. De oplevede, at det var et stort ansvar selv at skulle forvalte deres egne penge, fordi de ikke havde lært at lægge og overholde et bud-

⁶ De særskilte ungdomshjem er institutioner, hvor særligt adfærdsvanskelige unge anbringes.

get under deres anbringelsesforløb. Dette blev for nogle unge endnu tydeligere, fordi de oven i købet følte, at deres økonomi var meget presset (Stanford & Hobbs, 2002).

Også i dansk sammenhæng nævnes det som et problem, at en del tidligere anbragte unge mangler de basale praktiske livsfærdigheder, som sætter dem i stand til at håndtere en almindelig hverdag, når de kommer ud af anbringelsen. Meldingerne fra tidligere anbragte er, at de ønsker, at både plejefamilier og døgninstitutioner bliver bedre til at forberede de unge på det liv, der kommer efter anbringelsen. (TABUKA-gruppen, 2003).

De unges familienetværk

Oftentimes har unge tidligere anbragte helt eller delvist mistet kontakten til deres biologiske familie. Dette gør sig især gældende for de unge, som har været anbragt i en længere periode af deres barndom og ungdom. (Egelund & Hestbæk, 2003).

Egelund, Hestbæk & Andersen (2004) viser endvidere, at forældre med anbragte børn ofte selv er meget netværksfattige. De unges bredere familienetværk af bedsteforældre, mostre, onkler og andre kan derfor være sparsomt.

De unges netværk kan være ressourcefattigt i mere end én forstand. Ud over at det familiære netværk ikke råder over særligt gode økonomiske ressourcer, kan der også være tale om et underskud af sociale ressourcer. Forældre til anbragte børn er præget af manglende psykisk overskud og de er i stor udstrækning marginaliserede fra arbejdsmarkedet (ibid). Dette kan medføre, at de kan have svært ved at støtte de unge med kontakter til eksempelvis lærepladser, arbejdspladser og billige lejligheder.

Ovenstående indikerer, at unge, der udskrives fra anbringelse, i meget høj grad skal være i stand til at klare sig på egen hånd, da der ofte kun er meget lidt familiært netværk at trække på. Dette kan meget vel have en betydning for de unges oplevelse af ensomhed og isolation, når de forlader deres anbringelsessted. Udslusningsordningen (§ 62a.4) er en ydelse, der præcist er rettet mod de unge, som ikke har et familienetværk at trække på efter udskrivelse fra anbringelse. Det er dog ikke en særlig anvendt ydelse. Kun 208 unge var ved slutningen af 2002 i udslusningsordning. Til sammenligning var der 1.440 unge, der var i fortsat anbringelse, 246 havde en personlig rådgiver, og 394 havde fået en kontaktperson. Udslusningsordningen er således p.t. den mindst anvendte ydelse af de fire efterværnsydelser efter § 62a.

Ensomhed og lavt selvværd

Flere udenlandske undersøgelser dokumenterer ifølge Egelund & Hestbæk (2003), at de unge føler sig isolerede og ensomme efter udskrivelsen fra anbringelse. En stor del af de unge mister hurtigt kontakten til deres tidligere anbringelsessted, både hvad angår tidligere plejefamilier og døgninstitutioner. Dette kombineret med et svagt familienetværk stiller de unge i en problematisk position med et meget spinkelt netværk, hvad angår voksne, der kan støtte de unge i deres første tid efter anbringelsen både følelsesmæssigt, praktisk og materielt. De tidligere anbragte unge bliver også flere steder i den internationale litteratur beskrevet som psykisk skrøbelige. De har ofte et lavt selvværd, som kan give dem en negativ oplevelse af livskvalitet (Egelund & Hestbæk, 2003). Dette kan som tidligere beskrevet føre til, at de unge ikke formår at etablere en tilknytning til arbejdsmarkedet eller ikke formår at gennemføre en uddannelse.

Den danske litteratur, som hovedsageligt består af tidligere anbragtes egne bud på, hvilke problemstillinger de ser som de mest fremtrædende, har ligeledes fokus på ensomhed, psykisk skrøbelighed og på det lave selvværd. De unge nævner bl.a., at de føler sig meget ensomme og rådvilde i perioden efter at de forlader anbringelsesstedet, og at det er vanskeligt at holde kontakten med det tidligere anbringelsessted, både hvad angår institutioner og plejefamilier. Ligeledes fremhæver de unge, at samtaler hos en psykolog burde været en integreret del af det at være i og forlade en anbringelse (TABUKA-gruppen, 2003).

Også hos Nielsen (2001) og Holm-Petersen (2004) er der flere af de tidligere anbragte, der beretter om behovet for terapiforløb.⁷

Opsamling: Hvad har unge behov for i efterværnet?

Opsamlende kan man af den gennemgåede litteratur se, at der er en lang række områder, hvor de unge har brug for ekstra støtte i tiden efter udskrivningen fra anbringelse:

- Ordentlige boligforhold, økonomisk støtte til at etablere sig materielt og oplysninger om disse økonomiske støttemuligheder, så deres økonomiske situation ikke er mere presset end nødvendigt.
- Støtte til skolegang, uddannelse og arbejde.
- Kontakt til stabile voksne, som kan give praktisk og emotionel opbakning, og som kan udgøre et netværk for den unge, og hjælpe med at etablere egne net-

⁷ Der er tale om to mindre kvalitative studier, som har karakter af livsfortællinger, hvor de tidligere anbragte, som er i alderen 15-74 år, dels beretter om, hvordan de har opfattet deres anbringelsesforløb, dels om hvordan det har påvirket deres voksenliv, at de har været anbragt uden for hjemmet.

værk. Men også hjælpe i forhold til mere praktiske forhold, som for eksempel at lære de unge de praktiske livsfærdigheder, det kræver at kunne få en hverdag til at fungere.

- Nogle unge kan også have behov for en mere professionel hjælp til at arbejde med personlig udvikling, problematiske oplevelser fra barndommen og til at arbejde mod bedre selvværd. Denne hjælp kan eksempelvis gives gennem terapeutiske forløb hos en psykolog.

Efterværnsindsatsen

Efter at have skitseret de problemstillinger, de unge har ved udskrivning fra anbringelsen, og redegjort for deres særlige behov, vendes blikket nu mod den konkrete indsats, der faktisk gøres i efterværnsarbejdet med de tidligere anbragte unge.

Hvad tilbydes?

Egelund & Hestbæk peger på en række britiske undersøgelser af hjemgivelsespraksis for døgnanbragte unge. Disse undersøgelser tegner et mørkt billede af, hvordan det står til med den efterværnsindsats, som øjensynligt er af meget stor vigtighed for de unge. Ofte er der tale om en utilstrækkelig eller manglende indsats, både hvad angår den udslusningspraksis, der ligger på anbringelsesstedet, men også hvad angår den efterværnsindsats, der ligger i den kommunale forvaltning (Egelund & Hestbæk, 2003).

I en dansk sammenhæng er det meget sparsomt, hvad der findes af litteratur og forskning omkring efterværn for tidligere anbragte.

I en artikel fra opholdsstedernes medlemsblad, *Gi'Los*, fremhæves det, at efterværnsindsatsen i danske kommuner lader noget tilbage at ønske.⁸ Man udnytter ikke i tilstrækkelig grad de muligheder, som Lov om Social Service giver. Ideen om at give de unge en fast kontaktperson har ikke vundet tilstrækkeligt gehør i de danske kommunalforvaltninger, på trods af at det netop er denne slags sociale ydelser, som de unge efterspørger, fremhæves det i artiklen. I stedet er hovedparten af det efterværn, der udføres i kommunerne, koncentreret om at forlænge de unge i anbringelsen, hvilket i øvrigt var et tilbud, der også eksisterede, før indførelsen af den nye efterværnsparagraf 62a (Bom 2003).

De få empiriske undersøgelser, der findes på området, understøtter i stort omfang kritikken af den manglende efterværnsindsats. I Nielsens beskrivelse af 10 tidligere

⁸ Interview med Esther Malmberg, konsulent i Udviklings- og FormidlingsCenter for Børn og Unge.

anbragte i alderen 18-38 år er der ingen af de anbragte, der ved anbringelsens afslutning var mellem 15 og 17 år, modtog nogen form for kommunal efterværnsydelse (Nielsen, 2001).

Det samme billede tegner sig i Holm-Petersens fremstilling af 25 tidligere anbragte i alderen 15-74 år og deres fortællinger om, hvilken betydning deres anbringelse i barndommen havde for den måde, deres liv udviklede sig på. Blandt disse er der kun nogle få, der erindrer, at der fra professionel side blev taget hånd om dem efter anbringelsens afslutning (Holm-Petersen, 2004).

Udsagnene fra deltagerne på TABUKA-konferencerne ligger ligeledes i tråd med de to ovenstående beretninger fra de tidligere anbragte. Udsagnene fra konferencerne beretter om unge, som oplever, at det professionelle system ikke træder til der, hvor kontakten til anbringelsesstedet stopper. Der berettes om et fravær af professionelle voksne. I de tilfælde, hvor der har været tale om vedholdende og stabile sagsbehandlere eller veltilrettelagte udslusningsprogrammer fra anbringelsesstedet, har de unge imidlertid haft nogle meget positive oplevelser, som har haft en betydning for den enkelte unge (TABUKA-gruppen, 2003).⁹

En undersøgelse med en anelse mere opmuntrende konklusioner kommer fra Liljenberg & Vesterbirk (2000). De har foretaget en spørgeskemaundersøgelse blandt kommuner og anbringelsessteder, som skulle kortlægge relationerne mellem de centrale aktører på anbringelsesområdet.¹⁰ Her angiver, ca. halvdelen af de 64 medvirkende kommuner at have iværksat en eller anden form for efterværn. Kontaktpersonordningen er i den forbindelse det hyppigst anvendte tilbud om efterværn. Omkring 74 pct. af kommunerne angiver, at kontaktpersonordningen er et af de efterværnstiltag, de har iværksat for de unge.

Hvad virker?

Som ovenstående litteraturgennemgang har vist, er det sparsomt, hvad der ydes af efterværnsindsatser fra det offentlige systems side. Men i det omfang, der rent faktisk tilbydes efterværnsydelser til tidligere anbragte unge, er det interessant at overveje, i hvilken udstrækning de virker.

⁹ Det skal bemærkes, at de empiriske undersøgelser, der her er refereret til, har udgangspunkt i unges oplevelser med det sociale system for efterværnsparagraffens (§ 62a) ikrafttræden. Det vil med andre sige, at kommunerne på dette tidspunkt ikke havde nogen formel forpligtelse til at tilbyde de unge over 18 år en egentlig efterværnsydelse. Ligeledes skal det pointeres, at der er tale om en meget stor aldersspredning for de deltagende informanter i de forskellige undersøgelser. Der er således tale om interview med personer, der er helt op til 74 år. På det tidspunkt, hvor de blev udskrevet fra anbringelse, var de sociale ydelser, der var tilgængelige, helt forskellige fra dem, der tilbydes i dag. Samtidig skal det dog pointeres, at Nielsen (2001) og TABUKA konferencerne har en overvægt af yngre tidligere anbragte, og at deres oplevelse af tilværelsen efter anbringelsen i en vis udstrækning sandsynligvis kan sammenlignes med den gruppe unge, der forlader anbringelse i dag.

¹⁰ Undersøgelsens stikprøvestørrelse er dog ikke af et sådan format, at resultaterne er repræsentative.

Stein (1997) kommer i en litteraturoversigt, hvor han har inddraget ca. 130 undersøgelser, frem til en række konklusioner på, hvilke typer af efterværnsindsatser, der har en positiv effekt for de unge. Steins *første konklusion* er, at programmer, der sigter på at give de unge hensigtsmæssige boliger, og programmer, der forsøger at arbejde med de unges udvikling af praktiske kompetencer, har den største positive effekt for flest unge. Den *anden konklusion* er, at programmer, der sigter på at styrke de unges uddannelseskompetencer, har positiv effekt for de unge, for så vidt at de har haft en stabil anbringelse i et anbringelsesmiljø, hvor den unge/barnet er blevet opmuntret til og støttet i skolearbejdet. For de unge, der ikke har været anbragt under sådanne forhold, har programmerne ikke den samme positive effekt. Dette indikerer, at det er de svageste unge med dårlige skoleforløb, der også i efterværnsforløb er svære at støtte gennem etablerede efterværnsprogrammer. Den *tredje konklusion* er, at programmer, der arbejder med at styrke de unges selvopfattelse og støtter etableringen eller udbygningen af sociale netværk, har positive effekter for de unge. Men disse programmets positive effekter hænger tæt sammen med, at den unge har været anbragt i et miljø, hvor der er skabt nogle gode tætte relationer til voksne, eller at den unge har gode relationer til sin biologiske familie. Der skal altså være et fundament af relationer at bygge på.

Ud over disse tre konklusioner omkring det konkrete indhold i efterværnsprogrammerne ridser Stein også nogle mere overordnede retningslinier op, som programmerne bør indeholde for at have en positiv effekt. For det første skal programmerne tage udgangspunkt i den unges konkrete problemer og støtte op om at løse dem. Det betyder, at man skal være varsom med at etablere fuldstændig ens eller ufleksible efterværnsprogrammer, som kræver, at alle unge gennemgår samme type forløb. For det andet skal programmerne søge at inddrage den unge i alle vigtige beslutninger, der omhandler ham eller hende.

Derudover skal programmerne arbejde tværsektorielt, det vil sige, at der skal være et samarbejde mellem de forskellige myndigheder, der arbejder med den enkelte unge. Her tænkes bl.a. på socialforvaltning, boligselskaber, arbejdsgivere, uddannelsessteder m.m. Endelig pointerer Stein vigtigheden af, at efterværnsprogrammerne er synlige i den lokale politiske debat og på den måde sætte de unges særlige behov på den politiske dagsorden (Stein 1997).

Opsamling: Hvad tilbydes og hvad virker i efterværnsindsatsen?

Som vist, er litteraturen om efterværnsindsatsen i Danmark meget sparsom. Men den, der er, giver det overordnede indtryk er, at efterværnsindsatsen er mangelfuld eller fraværende.

Der er endvidere set på, hvilke efterværnsindsatser der tilsyneladende virker bedst. Stein (1997) konkluderede, at programmer, der:

- støtter de unge i at finde hensigtsmæssige boliger og arbejder med de unges udvikling af praktiske kompetencer, har den største positive effekt for de fleste unge.
- sigter på at styrke de unges uddannelseskompetencer, har positiv effekt for de unge, hvis de har haft en stabil anbringelse og er blevet opmuntret til og støttet i skolearbejdet.
- arbejder med at styrke de unges selvopfattelse og støtter etableringen eller udbygningen af sociale netværk, har positive effekter for de unge, hvis den unge under anbringelsen har skabt nogle gode tætte relationer til voksne, eller at den unge har gode relationer til sin biologiske familie.

De følgende kapitler indeholder en analyse af de udsagn, som 16 sagsbehandlere, en kommunalt ansat kontaktperson og en plejeforeningsmedarbejder gav i forbindelse med interviewene. Analysen opdeles på en række undertemaer, bl.a. karakteristika ved de unge selv, organiseringen af efterværnet på forvaltningsniveau, de konkrete sociale ydelser, der tilbydes de unge og sagsbehandlernes egne holdninger til godt socialt arbejde samt til, hvad de anser for at være vellykkede efterværnsforløb.

DE UNGE VED UDSKRIVNING

I dette kapitel tegnes gennem interviewene med sagsbehandlerne et billede af de unge og deres situation på udskrivningstidspunktet. Alle informanter blev spurgt om, hvilke karakteristika der var gældende for de unge, og hvordan de oplevede de unge, de havde kendskab til, og den situation, de stod i ved udskrivelsen fra anbringelsen.

Alder ved udskrivning fra anbringelse og fra efterværn

Som tidligere beskrevet flytter unge, som har været anbragt, oftest noget tidligere i egen bolig end deres ikke-anbragte jævnaldrende. Resultaterne fra denne undersøgelse tyder imidlertid på, at der er en forholdsvis stor spredning blandt de unge i de 10 kommuner, der deltager i undersøgelsen, hvad angår de unges alder ved udskrivelse fra anbringelsen.

Hovedparten af de kommunale sagsbehandlere angiver, at de i deres kommune har en udskrivningsalder, der normalt ligger omkring 18-19-års alderen. Oven i dette bliver der så almindeligvis givet omkring et halvt til et helt års efterværn, således at den unge er omkring 19-20 år, når han eller hun endelig forlader foranstaltningerne i Lov om Social Service.

Sagsbehandlerne i et par kommuner angiver, at deres praksis er at udskrive de unge tidligt, ofte også før det fyldte 18. år. I en enkelt kommune er udskrivningsalderen omkring 20 år, og det er således den kommune, som i størst grad som en del af efterværnet bevilger forlængelse af anbringelsen, hvilket en anbringelse ud over det 18. år reelt er.

Der er således store variationer i kommunernes praksis, hvad angår udskrivningsalder fra anbringelse. Men det er tilsyneladende et mindretal af kommunerne i denne undersøgelse, der udskrives de unge fra anbringelse, før de fylder 18 år.

Uddannelse og arbejde

Som tidligere beskrevet viser litteraturen, at unge, der udskrives fra anbringelse, har et markant efterslæb hvad angår uddannelsesmæssige kvalifikationer (Egelund & Hestbæk, 2003; Jensen & Malmborg, 2003; Biehal et al., 1994; Garnett, 1992). Samtidig befinder de sig også i en marginaliseret position i forhold til arbejdsmarkedet (Jensen & Malmborg, 2003; Stanford & Hobbs, 2002; Garnett, 1992; Biehal et al., 1994).

De unge, som sagsbehandlerne i denne undersøgelse havde haft kontakt med gennem tiden, var ikke nogen undtagelse fra dette. Sagsbehandlerne beretter om unge, der sjældent er i gang med en gymnasial uddannelse. Nogle tager en ungdomsuddannelse på eksempelvis teknisk skole. Andre prøver ligeledes at gå i gang med en ungdomsuddannelse, men dropper ud igen. Flere arbejder som ufaglært, og mange er på kontanthjælp eller i offentligt støttede praktikforløb.

En kontaktperson til de unge opsummerer sin oplevelse af, hvordan billedet tegner sig:

”Af dem jeg, kender, eller har kendt til, er det meget få af dem, der går videre i uddannelsessystemet, hvis de først har været igennem anbringelsesforløb og så videre. De finder et ufaglært arbejde (...). Men jeg må også sige, der er en del af dem, når jeg kigger på dem, altså både mine egne og også min kollegas; de er vokset op i de der sociale miljøer, hvor forældrene eller moren har levet af overførselsindkomster, og det ligger et eller andet sted – frygteligt at sige det – men i generne, at det er den måde, man klarer sig på. Det er overførselsindkomst. Lidt småjob hist og her, lidt aktivering og så ellers tilbage. Jeg synes, deres ambitioner er meget små. Forestillingen om at komme ud og få et godt arbejde og klare sig økonomisk og hæve sig sådan lidt, den har de ikke rigtig. De har ikke fantasien til det. Så den hænger - og det ved vi jo selvfølgelig godt - den hænger, den sociale arv, den hænger altså ved.” (Kontaktperson)¹

Det er generelt set sagsbehandlernes oplevelse, at de unge har nogle uddannelsesmæssige huller, som deres jævnaldrende ikke har, og at de unge også ofte lever af offentlig forsørgelse eksempelvis i form af kontanthjælp. Ligeledes bliver det pointeret, at de unges manglende skolefærdigheder og deres marginaliserede tilknytning til arbejdsmarkedet også er en del af en mere overordnet sociokulturel problema-

¹ Tegnsætningen (...) viser, at der i citatet er udeladt dele af informantens udsagn, fordi det ikke har været relevant i sammenhængen.

tik. De unge kommer fra sociale miljøer, hvor uddannelse og en fast arbejdsmarkedstilknytning ikke nødvendigvis er mål, der opleves som meningsfulde at stræbe efter. Dette er en parameter, der må tages med i betragtning, når man søger at forstå - og ændre på - det uddannelses- og erhvervsmæssige efterslæb, de unge har med sig.

Økonomi

Forskningslitteraturen peger på, at de unge tidligere anbragte økonomisk er hårdt pressede. Dette gør sig især gældende for britiske unge, men i en vis udstrækning også for de danske unge (Egelund & Hestbæk, 2003; TABUKA-gruppen, 2003; Stanford & Hobbs, 2002; Social Service Inspectorate 1997; Bichal et al., 1994; Callermo & Lind, 1987).

I denne undersøgelse er der bred enighed hos sagsbehandlerne om, at de unges økonomiske situation er hård, når de passerer det 18. år og skal klare sig på kontanthjælp eller SU. Men der er også flere sagsbehandlere, der er af den opfattelse, at den stramme økonomi ikke er et særtræk for de tidligere anbragte unge, men et livsvilkår for alle unge på SU eller kontanthjælp. Det særlige ved de tidligere anbragte unge er selvfølgelig, at de ikke, som mange andre unge mennesker, kan hente hjælp hos deres forældre, når det er sidst på måneden, hvilket en sagsbehandler udtrykker på følgende måde:

"De er jo på lige vilkår som andre unge. Men man kan sige, der hvor de her unge, de halter efter, det er, at de har ikke en mor og far, der lige giver 500 kr. i ny og næ, eller hjælper lidt med en forsikring eller licens eller noget. Der får de ren kontanthjælp eller en ren SU og ikke en krone mere, hvor 'almindelige' unge er lidt bedre stillet, fordi de får lidt hjælp hjemmefra forældrene. Det gør de her ikke. Men ellers er de stillet på lige vilkår." (Sagsbehandler)

Opsamlende kan man sige, at der er bred enighed hos sagsbehandlerne om, at de unge er i en økonomisk presset situation, hvad enten de lever af kontanthjælp eller de får SU, fordi de er under uddannelse. Flere sagsbehandlere har dog også den holdning, at eftersom de unge tidligere anbragte er økonomisk ligestillet med andre unge, så er deres økonomisk spændte situation ikke en problemstilling, der eksisterer særskilt for dem.

Bolig

I litteraturen beskrives de tidligere anbragtes boligsituation som problematisk (Egelund & Hestbæk, 2003; TABUKA-gruppen, 2003; Stanford & Hobbs, 2002; Social Services Inspectorate, 1997; Bichal et al., 1994). Det er svært at finde boli-

ger til de unge, og de boliger der tilbydes, når de udskrives fra anbringelse, er uhensigtsmæssige.

I nærværende undersøgelse oplever de fleste sagsbehandlere det også som et stort problem at skaffe bolig til de unge tidligere anbragte.² De boliger, der prismæssigt og størrelsesmæssigt passer bedst til de tidligere anbragte unges behov, er ungdomsboliger. Men eftersom denne type boliger kræver, at den unge er under uddannelse, er der mange unge, for hvem ungdomsbolig ikke er en mulighed. Når denne type boliger er udelukket, sidder sagsbehandlerne (og de unge) ofte tilbage med det problem, at de boliger, der er mulige at få, er for store og for dyre, og at der for øvrigt generelt er for få lejligheder.

I to af kommunerne mener sagsbehandlerne ikke, at det er et problem at finde lejligheder til de unge. Den ene sagsbehandler arbejder i en provinskommune, hvor man kan have en formodning om, at bolig manglen ikke er helt så fremtrædende som i forstæderne. I den anden kommune har man forsøgt sig med at øremærke en del af de ledige lejelejligheder til de unge, som var i efterværnsforløb i Børne- og Familieafdelingen:

”Vi lavede en aftale her i kommunen med boligselskaberne og med politikerne og med alle om, at vi havde egentlig første prioritet til de der 1-værelses lejligheder, der kom her i kommunen, til at putte nogen af de unge ind. Fordi man kan jo godt se, når man sidder og betaler 40.000 kr. til en ungdomspension, bare for at de skal have et sted at bo – det er jo lidt dyrt. Og det har vi faktisk haft rigtig stor succes med. Så sender vi de unge i deres egen bolig, og så kobler vi en kontaktperson på til at føre tilsyn med dem og til at støtte dem i at bo selv.” (Sagsbehandler)

Men ellers er det tilsyneladende et problem for sagsbehandlerne at finde egnede boliger til de unge. Det er det især, fordi de unge ofte ikke er i gang med en uddannelse, og således ikke har adgang til ungdomsboligmassen i kommunerne, hvor prisniveauet og størrelsen på lejlighederne ellers er passende. En enkelt kommune har dog med succes etableret en ordning, hvor Børneforvaltningen får første prioritet til at placere deres tidligere anbragte unge i ledige 1-værelses lejelejligheder i kommunen.

² Boligproblematikken kan dog formodes at være af varierende tyngde for hhv. britiske og danske unge. For de britiske unge er der ofte tale om, at manglen på boliger betyder, at de unge reelt lever på gaden. For de danske unge har boligproblematikken tilsyneladende ikke helt så fatale konsekvenser, om end det stadigvæk er et problem at finde egnede lejligheder til de unge.

Praktiske færdigheder – livsfærdigheder

Som litteraturgennemgangen viste, mangler de unge, der har været anbragt uden for hjemmet, ofte væsentlige praktiske færdigheder, der sætter dem i stand til at klare en hverdag på egen hånd (Egelund & Hestbæk, 2003).

Sagsbehandlerne i denne undersøgelse er også af den opfattelse, at en del af de unge, der forlader anbringelsen, ikke har de praktiske færdigheder, der er nødvendige for dem, når de skal til at fungere i egen bolig. Men samtidig pointerer flere sagsbehandlere, at mangel på praktiske færdigheder ikke er et stort problem for *alle* tidligere anbragte. Nogle unge har tilegnet sig de basale færdigheder, der sætter dem i stand til at klare sig rent praktisk, når de flytter i egen bolig.

De manglende praktiske færdigheder træder ofte frem i de unges forhold til penge. Flere sagsbehandlere beretter om unge, der har brug for hjælp til at administrere deres penge. Om disse unge udtaler to sagsbehandlere i en af de medvirkende kommuner:

(1. sagsbehandler): *"Mange af dem har jo i årevis været vant til, at de har fået tøjpenge, og de har fået lomme penge. Det har ligesom været det, så kunne de bare bruge det. Ikke fordi det er store beløb, men pludselig, så skal de jo styre det hele selv."* (2. sagsbehandler): *"Ja, og købe toilet papir og opvaskemiddel og alt sådan noget, som bare ellers har hørt til."* (To sagsbehandlere fra samme kommune)

Også medarbejderen ved den private plejehjemsforening oplever, at de unge især har svært ved at administrere deres penge:

"Altså pengene sidder løst på dem på den måde, at man kan se, mange af dem har ... Fordi de er skadede, er de nemmere at lokke til afbetalingskonto og har lidt spillemani og alle mulige andre ting. Så de har også den skævhed i, at de bruger penge på ingenting. Og at de pludselig kan sidde med en gæld ... Altså du kan jo se, du kan jo ikke åbne et blad eller en reklame i dag, uden at du kan se, at du kan låne penge faktisk på dit glatte ansigt. Og mange af dem kommer virkelig i uføre, økonomisk, fordi de jo godt vil have det ligesom alle andre." (Medarbejder ved privat plejehjemsforening)

Men også viden om, hvordan man håndterer alle de papirmæssige ting i forbindelse med at bo i egen lejlighed, oplever sagsbehandlerne kan være et problem for flere af de unge. De mangler viden om, hvordan man betaler regninger, kontakter offentlige myndigheder, får lavet en husstandsforsikring osv. Disse manglende praktiske færdigheder træder tydeligt frem, når de unge flytter for sig selv i en lejlighed.

Undersøgelsens resultater viser, at mange af de unge tilsyneladende mangler et fundament af praktiske livsfærdigheder. Både det at holde hus med pengene, men også mere praktiske områder volder de unge problemer. Samtidig pointerer sagsbehandlerne i undersøgelsen dog, at ikke alle unge har lige store vanskeligheder inden for alle færdighedsområder.

Socialt netværk – ensomhed

Forskningen på området har, som vi tidligere har været inde på, vist, at de unge ofte er ensomme og har et spinkelt netværk af voksne til at støtte sig til (Egelund & Hestbæk, 2003). Det samme indtryk gør sig med al tydelighed gældende i denne undersøgelse. Stort set alle interviewede oplever de unge som netværksfattige. De unge har kun i meget lille omfang biologisk familie eller andre voksne at trække på, når de forlader anbringelsesstedet. To af sagsbehandlerne mener ligeledes, at de unge ofte har svært ved det sociale liv, og at dette også kan medvirke til, at de har svært ved at skabe sig et netværk blandt andre unge.

(1. sagsbehandler): *"Mange af de her unge er meget generte og meget hæmmede i forhold til kontakt med andre. De er flove, og de er sådan lidt utilpasse ved det."* (2. sagsbehandler): *"Og de har også meget den der sort-hvide, at hvis der er en, der har kigget sig ond på dem, så er det bare sort det hele."* (To sagsbehandlere fra samme kommune)

Denne oplevelse af de unge som socialt dårligt fungerende deles af medarbejderen ved den private plejehjemsforening:

"De er jo socialt lidt retarderede, mange af dem, og det gør, at de har meget svært ved at komme i kontakt med andre." (Medarbejder ved privat plejehjemsforening)

En anden problemstilling kan ifølge et par sagsbehandlere også være, at den unge rent faktisk *har* etableret et netværk blandt kammerater, men at dette netværk, efter sagsbehandlerens mening, ikke fungerer hensigtsmæssigt. Det er med andre ord nogle uheldige venskaber, den unge har skabt, hvor bl.a. kriminalitet og et stort hashforbrug, ifølge sagsbehandlerne, kendetegner samværet. En af sagsbehandlerne udtrykker det således:

"Der er positive netværk, og der er de netværk, som jeg ikke synes er så skide beldige at have. Og mange af de unge, jeg kender, har jo ikke et netværk, som er specielt skide godt at have." (Sagsbehandler)

Resultaterne af denne undersøgelse melder således, i overensstemmelse med den øvrige litteratur, om unge tidligere anbragte, der har meget spinkle netværk, hvad

angår biologisk familie eller andre voksne. Ligeledes viser resultaterne, at de unge har svært ved at knytte venskaber og etablere positive netværk blandt andre unge.

Opsamling: De unge ved udskrivning

Opsamlende fortæller udsagnene fra sagsbehandlerne, at de unge i efterværn i en tidlig alder skal finde deres egne ben at stå på. I nogle få af de besøgte kommuner er det endog meget tidligt, at de unge bliver udskrevet fra anbringelse. De unges manglende praktiske færdigheder gør det svært for dem at klare denne opgave på en hensigtsmæssig måde, og i øvrigt er det også svært overhovedet at finde egnede boliger til de unge. Mange af de unge lever af en eller anden form for overførselsindkomst, og det betyder, at deres økonomiske situation ikke er optimal. Flere sagsbehandlere mener dog ikke, at pengemangel er et særkende ved de unge i efterværn, men et livsvilkår for alle unge under uddannelse eller på kontanthjælp.

Sidst, men ikke mindst, er der også blandt sagsbehandlerne enighed om, at de unge ofte er ensomme, idet de kun har meget spinkle familienetværk og ligeledes ofte spinkle eller uhensigtsmæssige netværk blandt jævnaldrende. Der er med andre ord tale om en gruppe unge, som ikke starter deres voksentilværelse med de bedste kort på hånden, og som derfor har brug for en ekstra håndsrækning. Den kommunale efterværnsindsats er netop tænkt som en sådan form for ekstra hjælp og støtte til disse unge.

KOMMUNERNES ORGANISERING AF EFTERVÆRNSINDSATSEN

Dette kapitel redegør for, hvordan den kommunale efterværnsindsats er organiseret i de 10 undersøgte kommuner. Kapitlet vil koncentrere sig om kommunernes udskrivningsprocedurer, hvordan de unges efterværnsforløb fordeler sig på hhv. Børne- og Voksenforvaltning, hvordan samarbejdet mellem de to forvaltninger fungerer og hvilken betydning handleplanen har i efterværnsindsatsen for de unge.

Udskrivningsprocedurer – skiftet mellem Børne- og Voksenforvaltning

Alle sagsbehandlere angiver, at de i deres kommune har en mere eller mindre fast rutine i forhold til udskrivningen af den unge.¹ Rutinen består som oftest af et forløb bestående af to faser. Den bliver indledt et halvt år før, den unge fylder 18 år, med, at den unge og sagsbehandleren i Børneforvaltningen holder et møde. Intentionen med mødet er dels at forberede den unge på de forandringer, der indtræffer ved myndighedsalderen, dels at tale om, hvilke fremtidsplaner den unge har, og hvilke behov, han/hun har i den forbindelse.² Samtidig involveres Voksenforvaltningen i den unges sag, og Børneforvaltningens indstilling til, hvad der videre skal ske med den unge videregives til Voksenforvaltningen ved, at sagsakterne bliver sendt til den unges kommende sagsbehandler i Voksenforvaltningen. Andet skridt i de fleste kommuner er så, at der bliver afholdt et møde, hvor den unge, sagsbehandleren fra Børneforvaltningen og sagsbehandleren fra Voksenforvaltningen

¹ Med udskrivning fra anbringelse mener vi det tidspunkt, hvor den unge fylder 18 år og ikke længere formelt kan være anbragt efter servicelovens § 40, stk. 2, nr. 11, § 42 eller § 45. Denne udskrivning betyder imidlertid ikke altid, at den unge reelt forlader anbringelsen, fordi der med ændringerne i serviceloven af den 1. januar 2001 kan træffes en afgørelse om, at den unge skal forlænges i anbringelsen (jf. § 62a, stk.3, nr. 1).

² Første skridt i udskrivningsproceduren er lovbestemt, idet der jf. lov om social service § 46.4 angives, at den unges handleplan skal revideres senest et halvt år før, den unge fylder 18 år. Og at det skal ske med særligt henblik på at afklare den unges behov for støtte i forhold til boligforhold, uddannelse, arbejde og personlig rådgivning.

deltager, og hvor den unge på denne måde lærer den nye sagsbehandler at kende.³ Den todelte fremgangsmåde kan bl.a. forløbe som i dette eksempel:

”Vi følger den procedure, at et halvt år før de bliver 18 år, så bliver der afholdt et møde her med vores leder, som indkalder til mødet, samt dem fra vores kontanthjælpsafdeling og så os. Og så lægger vi en plan. Det vil sige, at vi skal sende materiale til dem med vores indstilling om, hvad der skal ske, når de bliver 18 år. Der holder vi så et møde, hvor vi er med, hvis vi har brug for at være med, og nogen gange er vi ikke med.” (Sagsbehandler)

De fleste sagsbehandlere, med en enkelt undtagelse, synes i reglen, at udskrivningsprocedurerne fungerer godt. Dog er der nogle kommuner, hvor man af og til har problemer med at overholde tidspunkterne dels for mødeafholdelsen, dels for videresendelse af indstillingen omkring den unges sag til Voksenforvaltningen. Når disse rutiner ikke er på plads, fungerer proceduren ikke. Samarbejdet er med andre ord en væsentlig faktor, hvad angår udskrivningsproceduren og skiftet mellem Børne- og Voksenforvaltning.

Organisering af efterværnsindsatsen på forvaltningsniveau

Når den unge fylder 18 år, opnås der selvstændig myndighedsstatus. Det betyder, at, hvad angår offentlige forsørgelse overgår den unge fra at høre under lov om social service til at høre under lov om aktiv socialpolitik. Det er med andre ord tidspunktet, hvor den unge skal stifte bekendtskab med den kommunale Voksenforvaltning.

De deltagende kommuner har forskellige måder at organisere dette skift på og dermed også forskellige måder at organisere hele efterværnsarbejdet på. I flere kommuner har man valgt, at den unge fortsat efter det fyldte 18. år er knyttet til Børneforvaltningen og den sagsbehandler, der hele tiden har varetaget den unges sag. Tilknytningen til Børneforvaltningen bliver bevaret for så vidt, at der er foranstaltninger, der er knyttet til anbringelsen eller som ligger inden for efterværnsparagraffen i Lov om Social Service (§ 62a).⁴ To sagsbehandlere forklarer rollefordelingen efter den unges fyldte 18. år på følgende måde:

³ For de unge, der blev udskrevet før det fyldte 18. år, starter udskrivningsproceduren naturligvis tidligere og involverer i første omgang ikke Voksenforvaltningen, som først bliver en del af sagen, når den unge fylder 18 år.

⁴ Det er dog ikke altid muligt at bevare tilknytningen til Børneforvaltningen. Når den unge fylder 18. får han eller hun tildelt selvstændig opholdskommune. Det kan betyde, at den unge er nødt til at skifte til en ny sagsbehandler i en anden kommune. Dette skift kan være problematisk, fordi det skaber et brud i den unges forløb og bruddet kan være særlig problematisk, hvis de to involverede kommuner har svært ved at samarbejde om den unges sag.

(1. sagsbehandler): *"Familieafdelingen følger med. Alt hvad der er socialt og det psykiske omkring barnet, det hører næsten os i Børne- og Familieafdelingen til. Mens det mere praktiske orienterede omkring økonomi og bolig og sådan noget, det hører tilovre i den anden afdeling."* (2. sagsbehandler): *"Og vi slipper dem først her i det øjeblik, at der ikke længere er nogen foranstaltninger. Altså selvom der er en kontaktperson (...) som følger den unge efter det 18. år, så beholder vi sagen her i afdelingen, indtil det slutter. Og det kan godt være, at vi ikke er de mest aktive. Selvfølgelig tager de mere og mere over i Arbejdsmarkedsafdelingen, og det er jo så også meningen, men vi er med på sidelinjen stadigvæk."* (To sagsbehandlere fra samme kommune)

Al sagsbehandling, der vedrører den unges økonomiske, boligmæssige og uddannelsesmæssige situation bliver således varetaget af Voksenforvaltningen, enten af almindelige voksensagsbehandlere, eller særlige efterværnssagsbehandlere, som tager sig af alle efterværnssager i den pågældende kommune.

"Det, der hører til serviceloven, det kører vi [i Børneforvaltningen]. Og det, der hører til aktivloven, det kører de i vores ungeteam, som er en del af vores Job- og Familieafdeling." (Sagsbehandler)⁵

Sagsbehandlerne i disse kommuner mener, at fordelene ved ovenstående opdeling af en efterværnssag er, at den unge får en større oplevelse af kontinuitet i og med, at den unge bliver hos den velkendte sagsbehandler lige så længe, han eller hun er i et efterværnsforløb.

Sagsbehandlerne mener desuden, at denne organisering af efterværnsindsatsen giver mulighed for mere personlig sagsbehandling. De har som sagsbehandlere et indgående kendskab til den unge og er derfor bedre i stand til at vurdere, hvilke efterværnstilbud den unge måtte have behov for, end hvis den unge skulle starte et helt nyt forløb op hos en ny sagsbehandler.

En sagsbehandler ser følgende problem ved et fuldstændigt skift omkring 18-års alderen:

"Jeg synes også, det er lidt synd for den unge, fordi den unge har så fået en god tæt kontakt til én person, og så lige pludselig, fordi de bliver 18 år, så skal de over og begynde at have en anden voksen person (...) og det er jo unge, som har et svagt voksen-netværk." (Sagsbehandler)

⁵ Tegnsætningen [...] illustrerer, at vi har indsat et eller flere ord, som interviewpersonen ikke selv har udtalt, men som vi mener, er med til at tydeliggøre interviewpersonens udsagn og gøre det mere læsevenligt.

Disse sagsbehandlere mener med andre ord, at Børneforvaltningens fortsatte tilstedeværelse i den unges sag efter det fyldte 18. år er med til at fastholde en tæt kontakt og til at skabe et kontinuerligt forløb for den unge.

I en enkelt kommune har man valgt, at den unge ved det fyldte 18. år overgår til Voksenforvaltningen, uden Børneforvaltningens fortsatte formelle tilstedeværelse.

"Når de fylder 18 år, jamen så forsvinder vi, og der kommer nogle andre. Vi kan jo prøve at forberede de unge på, at det er sådan, det er. Men vi kan ligesom ikke, hvad skal man sige, overlæppe (...) det er en dato, og den er konsekvent (...) Man kan godt snakke lidt med hinanden. Hvis der opstår problemer, kan de ringe fra voksenteamet til os, der har kendt den unge længe og spørge: 'Hør, hvad er det nu, der sker, og hvorfor gør han sådan?' Sådan nogle ting kan man godt gøre, men ansvarsmæssigt, der ligger ansvaret i voksenteamet, når sagen er overført dertil." (Sagsbehandler)

Sagsbehandleren i denne kommune udtrykker ikke nogen særlig tilfredshed med ordningen, men er mere nøgternt konstaterende over for, at sådan er systemet nu engang skruet sammen i denne kommune.

I tre kommuner har man valgt, at den unges sag ved det fyldte 18. år forlader Børneforvaltningen og overgår til nogle særlige 'efterværns-ekspertes' i Voksenforvaltningen. Sagsbehandlerne i disse kommuner mener selv, at denne måde at organisere indsatsen på er at foretrække. For det første, fordi man ved at samle alle efterværnsforløb ét sted skaber mulighed for meget mere kompetente og fagligt fundere efterværnsforløb hos en sagsbehandler med stor erfaring og faglig viden på området.

For det andet fordi man kan tilbyde den unge at blive set på med friske øjne. Sagsbehandlerne i de tre kommuner mener, at en ulempe ved at fastholde Børneforvaltningens fortsatte tilstedeværelse i den unges sag efter det fyldte 18. år kan være, at den unge selv ønsker et brud med Børneforvaltningen. De mener, at for nogle unge er 18-års-grænsen en mulighed for at komme videre og væk fra det system, de føler, har holdt øje med dem hele deres barndom. Skiftet er en mulighed for i højere grad at blive betragtet som en voksen, fordi den nye sagsbehandler rent lovgivningsmæssigt, men og dermed måske rent menneskeligt, i højere grad betragter den unge som voksen. Lovgivningsmæssigt, fordi den unge i store træk ikke længere hører under Lov om Social Service, og menneskeligt fordi den nye sagsbehandler ikke har hele den unges historik i baghovedet. En sagsbehandler har følgende kommentar til, hvordan forskellen mellem Børne- og Voksenforvaltning kommer til udtryk:

”Vi [i Voksenforvaltningen] oplever dem jo ud fra vores arbejdsfelt, så det er jo en voksen. Selvom vi jo godt ved, at det her er måske en 12-årig dreng i en 18-årig krop, så skal vi jo ind omkring og have denne her dialog. (...) Og det er nogle andre ting, der bliver drøftet. Så jeg oplever, at vi ser anderledes på dem. (...) Vi ser dem nogle gange bedre, vi ser nogle andre ressourcer i dem, end de ser dernede [i Børneforvaltningen]. (...) Jeg tror, det der skift, ved at de bliver 18 år, det kan være godt. Nogle gange kunne man måske godt have ventet lidt, men i mange tilfælde er det godt, fordi godt nok har de i Børne- og Kulturforvaltningen kendskabet til dem fra de var helt små, men det kan også være svært at slippe det der syn på dem, tror jeg, og sige ’Jamen Peter er ikke længere 15 år. Han er altså faktisk blevet 18 år og skal til at begynde sit voksne liv’ Og det tror jeg kan være svært for dem at slippe.” (Sagsbehandler)

Det virker rimeligt at antage, at der for nogle unges vedkommende er en fordel i at foretage et fuldstændigt sagsbehandlerskift ved det fyldte 18. år, fordi de trænger til, at der bliver set på dem med friske øjne. Det virker ligeledes sandsynligt, at en stor faglig kompetence på efterværnsområdet har betydning for indholdet og værdien af de efterværnsforløb, de unge bliver tilbudt.

Men samtidig virker det også rimeligt at antage, at et fuldstændigt brud med en sagsbehandler, som den unge måske har kendt gennem mange år, for nogle unge kan opleves som en stor, og ikke velkommen, forandring i den unges liv.

Hvordan de unge selv oplever dette skift mellem sagsbehandlere har vi med denne undersøgelse ikke mulighed for at give svar på. Vi kan kun konkludere, at i forhold til et vellykket efterværnsforløb, er der tilsyneladende argumenter både for og imod en fuldstændig overgang fra Børne- til Voksenforvaltningen ved det fyldte 18. år.

Samarbejdet mellem forvaltninger

Samarbejdet mellem de to forvaltninger, som er involveret i efterværnssagerne, varierer en del i både form og omfang i de forskellige kommuner. Langt de fleste sagsbehandlere beretter om et samarbejde, som begrænser sig til overdragelsesmøder, hvor den unge bliver præsenteret for sin nye sagsbehandler og lidt uformel rådgivning, hvis dette er nødvendigt. Samarbejde ud over dette på et mere organiseret plan lader ikke til at forekomme.

I de kommuner, hvor den unge efter det fyldte 18. år har to sagsbehandlere knyttet til sin sag på samme tid, kan der imidlertid opstå situationer, hvor det er nødvendigt med et mere udfoldet samarbejde. En sagsbehandler kommer med følgende eksempel:

”For eksempel nu har jeg en, der er ude i et massivt misbrug, og som jeg nu har besluttet skal have en kontaktperson. Og så er spørgsmålet: Skal kontaktpersonen nu køre over den ene eller den anden lovgivning? Og det samme er det, hvis der lige pludselig skal bruges psykologbehandling, skal den så køre over den ene eller den anden lovgivning? Så vi bliver næsten nødt til at være sammen, og nogle gange kan man godt tænke lidt over ressourcer, når vi render af sted to sagsbehandlere til et møde om én ung, men det er så vilkårene i hvert fald lige nu.” (Sagsbehandler)

I en enkelt kommune har man øjensynligt et meget velfungerende samarbejde mellem Børneforvaltningen og de to efterværnsekspertes, der overtager sagerne, når de unge fylder 18. I denne kommune har man ud over de førnævnte overdragelsesmøder valgt at udvide samarbejdet mellem Børne- og Voksenforvaltningen med et årligt samrådsmøde, hvor efterværnssagsbehandlerne bliver orienteret om, hvilke sager der er på vej gennem systemet. Den ene af de to efterværnssagsbehandlere, beskriver samarbejdet med Børneforvaltningen på følgende måde:

”Beslutningen for om det er en efterværnssag, den er vi [i Voksenforvaltningen] med i. Så vi gør det så godt her, det synes vi selv. Vi har fået lavet en hel arbejdsanalyse på det her område. Så vi er på som minimum et halvt år, inden den unge fylder 18 år, Der bliver vi kontaktet af Børne- og Familieafdelingen, som siger: ’Nu har vi den og den sag på vej’ Og vi får en kopi af den handleplan, der ligger, som den unge kører efter, og så er vi med i den beslutning: ’Jamen er det her så realistisk, er det et efterværn?’ For der skal jo være et formål med det. Og så er vi begyndt på noget nyt (...) et samrådsmøde. Så vi holder faktisk et samrådsmøde med familiergruppen, som orienterer om, hvad det er for nogle sager, der er ved at være på vej inden for det næste år.” (Sagsbehandler)

At samarbejdet mellem de to forvaltninger er vigtigt i efterværnsarbejdet, virker umiddelbart indlysende. I de kommuner, hvor den unges sag deles mellem to forvaltninger efter det fyldte 18. år, er det væsentligt for, at den unge bevarer en fornemmelse af kontinuitet i forløbet at være opmærksom på, at man i vid udstrækning arbejder ud fra to forskellige lovgivningsrammer, og at det har en betydning for, hvordan man som sagsbehandler arbejder med den unges sag. I de kommuner er det vigtigt, at den ene sagsbehandler på den unges sag ved, hvad den anden sagsbehandler laver. Men også i de kommuner, hvor den unges sag overgår fra Børneforvaltningen til Voksenforvaltningen, har samarbejdet en betydning, den unge skal opleve overgangen som sammenhængende.

Indtrykket fra de 16 sagsbehandlere er, at der ofte bliver kørt parallelle forløb med de unge i de to forskellige forvaltninger. Nogle gange kan man som sagsbehandler blive overrasket over store forandringer i den unges sag, som man ikke har fået information om. Følgende eksempel illustrerer, at samarbejdet ikke altid er helt op-

timalt. På spørgsmålet om, hvorvidt der er et samarbejde mellem Børne- og Voksenforvaltning, svarer sagsbehandleren:

”Det skulle der være. Efter vores regler skulle der være [et samarbejde], men det er jo ikke altid, det fungerer. Hende [pigen] jeg snakkede om før, hvor det ikke fungerede med hendes kontaktperson, pludselig får jeg at vide, at nu er hun på kontanthjælp i stedet for SU, og jeg ved slet ikke, at hun er stoppet på sin uddannelse.” (Sagsbehandler)

Opsamlende kan man konkludere, at der tilsyneladende ikke hersker et særligt omfattende samarbejde omkring efterværnsindsatsen mellem Børne- og Voksenforvaltningerne i kommunerne. Dette gælder også i de tilfælde, hvor der efter den unges fyldte 18. år faktisk er tale om, at der knyttes to sagsbehandlere til samme sag. Tværtimod peger udsagnene fra sagsbehandlerne i retning af, at kun en enkelt kommune har et mere formaliseret samarbejde, på trods af at man netop i denne kommune praktiserer et fuldstændigt skift af sagsbehandler ved den unges fyldte 18. år. Samarbejdet i denne kommune lader til gengæld til at være gennemtænkt og velfungerende, således at Voksenforvaltningen er fuldt orienteret om kommende sager både på kort og længere sigt. Desuden er der en meget klar procedure for overdragelsen af den unges sag fra Børneforvaltningen til Voksenforvaltningen, hvilket man kan formode hjælper til at give den unge en fornemmelse af kontinuitet i forløbet. Samtidig kan en klar procedure formodes at føre til en mere sikker sagsbehandling, hvor sagsbehandleren ikke er i tvivl om næste skridt i den unges forløb.

Handleplanens betydning i efterværnsarbejdet

I teksten til Lov om Social Service anføres det, at kommunerne har en forpligtelse til at revidere den unges handleplan senest seks måneder før den unge fylder 18 år (jf. lov om social service § 46.4). Hensigten med denne revision er, at der i handleplanen skal sættes fokus på den unges fremtidsplaner og tiden efter anbringelse. Der skal tages stilling til aspekter, som omhandler den unges uddannelsesplaner, boligmuligheder, økonomi osv.

I denne undersøgelse angiver de fleste af sagsbehandlerne, at de både reviderer og bruger handleplaner i efterværnsarbejdet med de unge. Dog er der en enkelt kommune, hvor man ifølge sagsbehandleren ikke bruger handleplaner på trods af, at disse er lovbestemte:

”Vi laver ikke specielle handleplaner til efterværn. Det er ikke normalt, at vi har gjort det (...) og det er ikke, fordi vi ikke synes, at det er en god ide, men jeg tror simpelthen, at det er tidsnød, der gør, at vi ikke får det lavet.” (Sagsbehandler)

Alle andre sagsbehandlere angiver, at de reviderer handleplaner, om ikke seks måneder før den unge fylder 18, så i hvert fald i forbindelse med det fyldte 18. år. Alligevel er det tilsyneladende ikke alle steder praksis, at man aktivt inddrager den unge i udarbejdelsen, hvilket ifølge forskningslitteraturen ellers anses for at være en fordel, når man arbejder med unge i efterværn (Stein, 1997). I flere kommuner er de unges rolle hovedsageligt at skrive under på handleplanen og eventuelt anføre deres bemærkninger, hvis de ikke er enige i handleplanens konklusioner.

En mere kritisk bemærkning til dette arbejde med handleplaner kommer fra en af sagsbehandlerne:

"Hvis jeg skal være helt ærlig, så synes jeg ikke, at de [handleplanerne] er gode nok, her [i kommunen], i hvert fald. Og jeg synes ikke, at de bliver brugt, som det måske var hensigten (...). Jeg synes, at for det første så bliver den dialog, der skal være med forældrene og med den unge, når den unge også selv skal være med, den er ikke god nok. Det er ofte handleplaner, der er lavet af os, det vil sige sagsbehandlere, og også konsulenterne. Vi sætter os simpelthen ned og skriver dem (...). Jeg betragter i høj grad handleplanerne som et stykke papir, vi skal lave, og det gør vi så. Men jeg mener i virkeligheden ikke, at det bliver lavet efter hensigterne. Og så kan du spørge, hvorfor at det ikke bliver det, og så vil jeg sige, at det i høj grad hænger sammen med vores arbejdsbetingelser, at vi har så hujende travlt. Så der er mange af de gode intentioner, vi har, som vi har meget svært ved at føre ud i livet." (Sagsbehandler)

Men der er dog også sagsbehandlere i undersøgelsen, som er tilfredse med handleplanerne, og som bruger dem aktivt i deres arbejde. Disse sagsbehandlere ser handleplanerne som et middel til at vurdere, hvilken vej den unge udvikler sig, og et middel til at holde den unge fast i nogle indgåede aftaler. En af disse sagsbehandlere har nogle meget klare krav til handleplanernes udformning, for at de skal kunne bruges som et redskab i efterværnsarbejdet:

"De skal simpelthen være så simple, så simple. Altså: 'Brian skal gå i bad hver dag. Brian skal også bruge deodorant hver dag', hvis det er det, som det handler om. Meget konkret, man skal passe meget på ikke at lave sådan en overordnet forkromet handleplan. Det skal være nogle realistiske mål, der hvor problemet, det er." (Sagsbehandler)

Handleplanerne skal altså ifølge denne sagsbehandler være konkrete i deres udformning og have realistiske opnåelige mål for den unge.

Der er altså blandt sagsbehandlerne delte meninger om handleplanerne som et arbejdsredskab i efterværnsarbejdet med de unge. Kritikerne mener ikke, at sagsbehandlerne reelt inddrager de unge i revideringen af handleplanerne, men at der er tale om sagsbehandlerens skrivebordsarbejde, som den unge skriver under på. Hvis handleplanerne skal udfylde deres egentlige formål, bør der afsættes mere tid

til arbejdet med at revidere dem, således at den unge i højere grad kan inddrages, mener nogle. De sagsbehandlere, som er tilfredse med handleplanerne og aktivt bruger dem i efterværnsarbejdet, mener, at planerne er gode måleinstrumenter for de unges udvikling, og at de også kan bruges til at holde de unge fast i en indgået aftale.

Opsamling: Organiseringen af efterværnsindsatsen

Som dette kapitel har vist, er der flere forskellige måder, hvorpå de 10 undersøgte kommuner organiserer deres efterværnsforløb på. De fleste kommuner har en nogenlunde fast udskrivningsprocedure. I de kommuner, hvor proceduren fungerer godt, er sagsbehandlerne generelt tilfredse. En enkelt kommune har endog udviklet et nyt 'efterværnsredskab' i form af årlige samrådsmøder mellem Børne- og Voksenforvaltningen. Sagsbehandleren i denne kommune udtrykker stor tilfredshed med denne måde at organisere efterværnet på.

Når den unge fylder 18 år, opstår der et skift fra Børne- til Voksenforvaltning. I de fleste kommuner er dette skift dog kun delvist, eftersom Børneforvaltningen vedbliver med at være tilknyttet den unges sag, så længe der er iværksat foranstaltninger knyttet til anbringelsen. Men fire af kommunerne i undersøgelsen har valgt at lave et fuldstændigt forvaltningsskift for den unge ved det fyldte 18. år. Der kan være fordele ved begge måder at håndtere skiftet mellem forvaltninger på, og det er svært at afgøre, hvilken form for organisering af efterværnet der skaber de bedste rammer for vellykkede efterværnsforløb. Antageligt er der også en professionel og personlig komponent, der handler om sagsbehandlerens evne til at skabe kontinuitet i sagsforløbet.

Handleplaner er et af de værktøjer, sagsbehandlerne kan gøre brug af i deres organisering og styring af efterværnsforløb. Selvom de fleste sagsbehandlere angiver, at de bruger handleplanerne i en eller anden udstrækning, så er det ikke alle, der udviser større begejstring over handleplanernes betydning i efterværnsarbejdet. I de tilfælde, hvor sagsbehandlerne oplever, at handleplanerne kan være et godt værktøj, er planerne typisk meget konkrete og rummer realistiske mål for den unge.

SOCIALE YDELSER I EFTERVÆRNSINDSATSEN

De sociale ydelser, som de undersøgte kommuner bruger i deres efterværnsarbejde med de unge, er en kombination af økonomiske, uddannelses- og erhvervsmæssige og personrettede ydelser. En del af de tilbud, de unge får om efterværn, finder sted uden for forvaltningens regi. Det er med andre ord andre professionelle, der støtter den unge med en efterværnsindsats. Andre tilbud er placeret i forvaltningen, som eksempelvis at støtte den unge økonomisk eller at sørge for, at den unge får anvist en bolig. Kapitlet her omhandler den vifte af forskellige foranstaltningmuligheder, de medvirkende sagsbehandlere har gode erfaringer med, og som de derfor benytter sig af.

Forlængelse af anbringelse

At forlænge de unges anbringelse efter det fyldte 18. år er en af de sociale ydelser, som sagsbehandlerne ifølge Lov om Social Service § 62a.3 kan benytte sig af i efterværnsarbejdet. Som det kunne læses i kapitel 3 om de unges alder ved udskrivning fra anbringelse, er der en forholdsvis stor spredning blandt de 10 deltagende kommuner i forhold til, hvor meget de bruger en forlængelse af anbringelsen som en del af et efterværnsforløb. Spredningen dækker over en forholdsvis stor gruppe kommuner, hvor man har en udskrivningsalder på omkring 18-19 år, en enkelt kommune, hvor de unge ofte bliver forlænget helt frem til det 20. år, og to kommuner, hvor de unge bliver udskrevet tidligt – også før det fyldte 18. år.

Men selvom der er tale om en nogenlunde ens udskrivningsalder i en større gruppe kommuner, er der dog stadigvæk meget forskellige oplevelser af, hvor svært eller hvor let det er for den enkelte sagsbehandler at få bevilget den ønskede forlængelse af anbringelsen. Nogle sagsbehandlere udtrykker tilfredshed med, at der ikke bliver stillet spørgsmålstegn ved, om den unge reelt har behov for en forlængelse i

anbringelsen, når de, som de unges sagsbehandlere, vurderer, at den unge har behov for at blive i anbringelse og derfor indstiller til forlængelse. Som en af de interviewede sagsbehandlere udtrykker det:

"Jeg synes, at det er helt fint, at det ikke engang har været til diskussion. Det har ikke været sådan noget med 'kan vi nu ikke spare den anbringelse'. Det har jeg ikke hørt en eneste gang."
(Sagsbehandler)

I modsætning hertil står oplevelsen hos en sagsbehandler fra en anden kommune af at skulle argumentere meget overbevisende for at få bevilget forlængelse i anbringelsen til en ung:

"Men det snerper til, når de bliver 18 år, så skal vi have de kritiske briller på. Altså om det er nødvendigt eller ikke nødvendigt (...). Ja, vi skal have gode argumenter, så slipper vi af sted med det." (Sagsbehandler)

At der som i ovenstående citat skal argumenteres meget kraftigt med udgangspunkt i den unges mangler, svagheder og særlige behov, bliver understøttet af udsagnene fra en medarbejder ved en privat plejehjemsforening. Hun har en klar oplevelse af, at det med tiden er blevet sværere og sværere at få kommunerne til at bevilge en fortsat anbringelse ud over det 18. år.

"Jeg synes, at det er blevet meget mere tydeligt, at de unge virkelig skal stå frem som 17½-årige og præcisere, hvor dårlige de selv er, for at få lov til at få et efterværn, enten ved at være hos plejeforældrene eller ved at få støtte. Før i tiden – og med før tiden, der taler jeg om fem år tilbage – der var det 'nok', hvis man kan sige sådan, at de var under uddannelse, at de stadigvæk havde et behov for at komme hjem og læsse af hos plejeforældrene, at de havde boet der i mange år, og det var vigtigt for dem at have en ballast, og man ikke slap dem lige der, hvor man kan sige, at det er allermest kritisk. I dag skal de faktisk fortælle, hvor dårlige de er, hvor skadede de er, og hvor bange de er for at bo alene. Og det er meget ydmygende for dem. Jeg bruger meget tid på at snakke med de unge om, hvad det er, de kommer til at møde, når de sidder med denne her sagsbehandler - og de møder det virkelig." (Medarbejder ved privat plejehjemsforening)

Som udtalelsen viser, så oplever denne medarbejder, at de unge skal være meget skrøbelige for at få bevilget forlængelse af anbringelsen, og at det ikke er legitimt at lade den unge forblive i anbringelsen, 'bare' fordi de ikke føler sig parate til at stå på egne ben.

Sagsbehandlerne i to af kommunerne oplever, at det ikke er særlig ofte, at de kan få bevilget en fortsat anbringelse af en ung. Faktisk oplever de i stor udstrækning, at de unge bliver udskrevet før eller i bedste fald omkring det fyldte 18. år. Det mest almindelige udskrivningstidspunkt er således omkring 17-års alderen. Sags-

behandlerne i de kommuner, der udskriver de unge i en tidlig alder, er ikke nødvendigvis enige i den hjemgivelsespraksis, kommunen har, hvilket følgende udtalelse illustrerer.

"Her hos os er jeg ikke vidende om, at der er bevilget ét eneste efterværnsforløb ud over det 19. år. Det, vi snakker om, det er ét års efterværn. Og når vi ved, at der er bevillingsmulighed til det 23. år, så kan du godt se, at der er et stort svalg der, som slet ikke er udnyttet. Og jeg mener i virkeligheden, at selvfølgelig er det godt at give et år, men for en del af de ber unge, der er et år jo ikke nok. Slet ikke når man har haft en så belastet barndom og er udstyret med så ringe en selvtillid og selvværdsfølelse. Så er det virkelig at gamble at stille den unge på egne ben."
(Sagsbehandler)

Der er flere af sagsbehandlerne, der er positive over for at bruge forlængelse af anbringelse som en del af en efterværnsindsats. De mener, at det er positivt for mange af de unge, som endnu ikke er mentalt parate til at klare sig på egen hånd, at de kan forblive i deres hidtidige anbringelsesforløb.

"Det er meget få unge, der i virkeligheden er i stand til at stå på egne ben, når de har haft et liv i familiepleje (...). Vi kalder dem senmodne, og nogle af dem har besluttet store sociale problemer. Så man kan sige, at hvis - det er i hvert fald min indstilling - at hvis alle de penge, der har været postet i den unge gennem måske hele barndommen...især hvis det er misbrugsforældre, så er det jo tit børn, der er placeret fra de var spæde. Og hvis de penge skal være givet godt ud, så kan det altså være en god investering at investere i bare et år eller to mere for at få dem lidt mere modne. (Sagsbehandler)

Men forlængelse af anbringelse er ifølge nogle sagsbehandlere ikke nødvendigvis det rigtige tilbud for alle unge. Nogle gange kan der være usikkerhed forbundet med, om en forlængelse faktisk er til gavn for den unge. Eller om den unge i højere grad har brug for at blive udskrevet med et helt andet tilbud. En sagsbehandler udtrykker denne usikkerhed:

"Det er også skide svært, fordi vi har jo ikke nogen krystalkugle at kigge i (...). Altså vi kan jo træffe en afgørelse og så sige: 'Det er det, du har behov for nu'. Så kan der gå to måneder, og så er det fuldstændigt rablende sindssygt. Men det kan også være, at vi kan se, at det var sgu det rigtige tidspunkt." (Sagsbehandler)

Man må desuden gøre sig overvejelser om, hvorvidt en forlængelse i anbringelse overhovedet kan ses som en reel efterværnsindsats, hvis man, som vi har gjort det, definerer efterværn som en proces, hvor man forsøger at støtte den unge i at integrere sig i det samfund, han eller hun er en del af, i form af uddannelse, arbejde, bolig og socialt netværk. I så fald må forlængelse af anbringelsen ses som en forløber for selve efterværnsforløbet; en ekstra periode, hvor den unge får mulighed

for at modnes og blive klar til at stå på egne ben. Når den unge derefter udskrives fra anbringelse i 18-19-års alderen, kan der ligge et egentligt efterværnsforløb, der tager hånd om den unges samfundsmæssige integrering.

Denne blanding af længere forløb med forlængelse i anbringelse og efterfølgende efterværn er meget almindelig i en enkelt kommune, hvor sagsbehandleren giver udtryk for, at de har en meget favorabel og fleksibel efterværnspraksis, hvor de unges anbringelse ofte bliver forlænget til det 20. år og efter udskrivning får en anden form for efterværn i en længere periode.

"Gennemsnitsalderen, den er vel hen imod de 20 år, vil jeg tro (...). Størstedelen af de unge forbliver i den anbringelse, i den foranstaltning, der er sat i gang. Og så arbejder vi derefter på at få dem gjort klar til hen imod det fyldte 23. år, så at de er ude i egen bolig." (Sagsbehandler)

Dette afsnit viser, at en udskrivningsalder på omkring 18-19 år er meget almindelig for flere af kommunerne i denne undersøgelse. En enkelt kommune har en højere udskrivningsalder på omkring 20 år, og to af kommunerne udskriver de unge noget tidligere fra anbringelse – også før det fyldte 18. år.

Opsummerende viser afsnittet, at flere sagsbehandlere oplever forlængelse af anbringelsen som en velegnet ydelse i et efterværnsforløb, men at man ikke pr. automatik skal forvente, at det er det rette tilbud til *alle* unge. For nogle unge kan et tilbud om at komme ud i egen bolig, eventuelt med støtte, være mere attraktivt. I næste afsnit beskrives kontaktpersonordningen, som netop er den mulighed, forvaltningen har for at støtte en ung i egen bolig.

Kontaktpersonordningen

Brugen af kontaktpersoner er langt den mest udbredte ydelse, som kommunerne tilbyder de unge i et efterværnsforløb, og ligeledes den ydelse, som sagsbehandlerne er mest begejstrede for. I samtlige 10 deltagende kommuner angiver de interviewede sagsbehandlere, at kontaktpersonordningen er et tilbud, som de synes, de har gode erfaringer med, og som de fleste unge får, hvis de er interesserede i det. Kontaktpersonordningens udbredte popularitet hos de medvirkende kommuner står således i modsætning til kritikken om, at kommunerne ikke er gode nok til at bruge netop denne ordning (Bom 2003). De 10 kommuner er endog meget aktive i deres brug af kontaktpersonordningen, og mange af dem ser ordningen som et af de mest værdifulde værktøjer i at skabe vellykkede efterværnsforløb, fordi den giver mulighed for at støtte de unge med engagerede voksne. To sagsbehandlere i en kommune udtrykker deres holdning til ordningen således:

(1. sagsbehandler): ”Jeg synes, at det er guld værd, fordi det ikke er forvaltningsregi, det er derude, hvor de unge er, og det er nogle, der kan gå ind og være en del af deres netværk også sådan på det mere almindelige [plan] ud over det der forvaltningsmæssige.” (2. sagsbehandler): ”Plus, der er en fantastisk ting ved kontaktpersoner frem for os andre, og det er, at kontaktpersonerne er der ikke kun fra kl. 8-16. De er der også fra kl. 8-16, men de er der døgnet rundt. Det vil sige, at når man er ung og på efterværn og bliver ked af et eller andet kl. 9 om aftenen, så kan man ringe til sin kontaktperson.” (To sagsbehandlere).

Som det fremgår, er en del af kontaktpersonernes funktion, at de skal udgøre en del af den unges sociale netværk. De skal agere som en form for professionel forældreerstatning, en voksen, som den unge kan hente støtte og følelsesmæssig opbakning hos. Men interviewene med sagsbehandlerne viser, at kontaktpersonerne også bliver brugt til andre formål. Flere sagsbehandlere bruger kontaktpersonerne som en måde at støtte den unge i at tilegne sig livsfærdigheder, hvilket Stein (1997) tidligere i rapporten påpegede var den type hjælp, som de unge havde brug for, og som havde en positiv effekt. Det kan eksempelvis være, at den unge har brug for at lære flere forskellige praktiske forhold at kende i forbindelse med at bo for sig selv for første gang. En kontaktperson i en af kommunerne har følgende kommentar om den del af hendes arbejde:

”Hvis der skal ringes nogen steder, skattevæsenet, folkeregisteret, så siger jeg, at de skal selv gøre det. Jeg kan godt være med på sidelinjen. Jeg vil godt fortælle dem, hvad de skal sige, men de skal selv gøre det. Det er noget, jeg gør meget ud af. Også at søge et job, så er det den unge, der er i front. Det er ikke mig, der siger: ’Jeg har en ung her, som gerne vil søge et nyt skattekort eller søge et job’. Nej, frem med dem, og det tror jeg også har en betydning at støtte dem.” (Kontaktperson).

Endelig bliver kontaktpersonerne også i et vist omfang brugt til at integrere den unge i lokalsamfundet og til at skabe netværk blandt jævnaldrende, hvilket følgende sagsbehandler lægger vægt på:

”Det er en, der kan hjælpe en [ung] med at komme i gang med noget idræt eller fritidsinteresser, eller gå i biografen, gå på café (...). De [kontaktpersonerne] laver så også noget for en gruppe, kanotur og skitur og sådan noget.” (Sagsbehandler)

Medarbejderen ved den private plejehjemsforening ser også kontaktpersonordningen som en oplagt mulighed for at skabe netværk og for, at den unge kan få en rollemodel i kontaktpersonen.

”Samtidig med at man har lavet efterværn i plejefamilien, så har man sat nogle konsulenttimer eller nogle personlige rådgivningstimer på med et andet ungt menneske, som er de der 5-7 år ældre. Hvor man kan se, at de [unge] er jo vokset fra plejefamilien som sådan, men de har brug

for en rollemodel, en person (...) der kommer og tager dem med og tager dem med ned i den lokale (...). Tager dem med derned og viser dem de muligheder, der er.” (Medarbejder ved privat plejehjemsforening)

Interviewene med de 16 sagsbehandlere viser, at der hovedsageligt er tre forskellige måder, kontaktpersonordningen er organiseret på i kommunerne.

Den første og mest almindelige måde er, at den enkelte kommune har en liste af navne på kontaktpersoner, hvorfra sagsbehandlere kan finde frem til lige præcis den kontaktperson, de mener vil passe bedst til den unge. Kontaktpersonkorpset består således af en række mennesker, som kommunen ansætter til enkelte efterværnsforløb. Der kan også være tale om, at man ansætter en voksen på den unges anbefaling. Det kan være en tidligere lærer eller anden voksen, som den unge har særlig tillid til. En sagsbehandler beskriver, hvordan hun normalt etablerer et kontaktpersonforhold:

”Jeg har haft kontakt med mange støtte-kontaktpersoner, både fra nogle af mine tidligere sager og fra nogle af dem, der kører nu og dem bruger jeg (...). Så ringer jeg og siger for eksempel: ’Hej, Gert’ Det hedder en af mine faste, og han er virkelig dygtig (...). Og så forsøger jeg at få ham koblet på og forsøger at aftale et møde her. Kunne det være en mulighed? Er der en dialog mellem de to, er der en kemi, som kan få det til at virke?” (Sagsbehandler)

En anden organisering af kontaktpersonordningen er, at kommunerne bruger de tidligere anbringelsessteder til at varetage kontaktpersonrollen. I den forbindelse er det ofte den pædagog, der har været den unges kontaktperson på døgninstitutionen eller opholdsstedet, eller den ene plejeforælder i den tidligere plejefamilie, der varetager rollen som kontaktperson, når den unge forlader anbringelsesstedet. En sagsbehandler fortæller i det følgende om hendes erfaringer med at bruge tidligere plejeforældre som kontaktpersoner:

”Jeg har haft nogle ansat som støtte-kontaktpersoner på deres store drenge [plejebørn], hvor den ene af dem, han er flyttet for to år siden og havde efter aftale et halvt års efterværn med fem timer om ugen og syntes, at det var fint nok (...). Så vi har også nogle plejefamilier, der kan lave nogle rigtig fine efterværn.” (Sagsbehandler)

Den tredje og sidste organisering af kontaktpersonordningen, hvilket kun et par kommuner benytter sig af, består i at kommunen har etableret et kontaktpersonkorps med 2-4 kommunalt fuldtidsansatte kontaktpersoner, som varetager alle

kontaktpersonopgaver med de fleste unge i kommunen.¹ Sagsbehandlerne i de to kommuner er meget tilfredse med, det efterværnsarbejde kontaktpersonerne laver:

(1. sagsbehandler): *"Dem vil vi rigtig gerne bruge, for de er smadderdygtige og har mange kontakter og stor erfaring med, hvordan man hjælper dem bedst, også fordi det er i lokalmiljøet."*

(2. sagsbehandler): *"Lige præcis, hvad der rører sig her, og hvor er det bedst at sende hen, og hvordan kan man hjælpe bedst muligt."* (To sagsbehandlere)

Kontaktpersonordningen er således hyppigt anvendt af de 16 sagsbehandlere. De fleste ser det som en god social ydelse, fordi den netop giver de unge den voksenkontakt, som de ellers har alt for lidt af. Kontaktpersonens rolle i arbejdet med den unge er meget afhængig af de konkrete problemer, den unge står med. Men hovedsageligt støtter kontaktpersonen den unge i at løse sociale eller praktiske problemer.

Der kan være både fordele og ulemper ved alle tre måder at organisere efterværnsindsatsen på. I forbindelse med det faste kommunale kontaktpersonkorps er der den fordel, at kontaktpersonkorpset har et indgående kendskab til lokalmiljøet. De er kendte ansigter på forvaltningen og har kendskab til de forskellige tilbud og muligheder, der findes for unge i den pågældende kommune. Eftersom de stort set har kontakt med alle tidligere anbragte i efterværnsforløb, har de også en oplagt mulighed for at skabe netværk mellem de unge, hvor det er oplagt. Ulempen ved denne ordning kan være, at det er sværere at matche en ung og en kontaktperson, når der kun er et begrænset udbud af kontaktpersoner.

De kommuner, der har kontaktpersoner fra det tidligere anbringelsessted, eller har løst ansatte kontaktpersoner, har den fordel, at kommunen opbygger et stort netværk af kontaktpersoner med mange forskellige karaktertræk og kvalifikationer, som gør matchningen af den unge og kontaktpersonen nemmere. Særskilt for kontaktpersoner fra tidligere anbringelsessteder er der den fordel, at der bliver bygget videre på nogle allerede positivt etablerede relationer mellem den unge og kontaktpersonen. Ligeledes kan det være en fordel, at der bliver bibeholdt en tilknytning til det tidligere anbringelsessted, så den unge har mulighed for med jævne mellemrum at vende 'hjem'. En tredje fordel, som især gør sig gældende for døgninstitutionerne og opholdsstederne, kan være, at kontaktpersonen kan støtte op om vedligeholdelsen af et eventuelt etableret netværk blandt den unge og andre på anbringelsesstedet. Dette viste sig således at være tilfældet for flere af de unge,

¹ Den skarpe opdeling af, hvilken måde kommunerne organiserer kontaktpersonordningen på, er hovedsagelig analytisk, idet der i virkeligheden er tale om, at kommunerne i flere tilfælde bruger en kombination af flere tilgange, således at en kommune, der eksempelvis har et fast kontaktpersonkorps, også af og til ansætter pædagoger eller plejeforældre fra tidligere anbringelsessteder til at varetage en kontaktpersonopgave for en ung.

som havde kontaktpersoner fra deres tidligere anbringelsessted. I den forstand bliver kontaktpersonen den, der støtter op om kontinuiteten i den unges liv.

Ulemperne ved de to sidstnævnte måder at organisere kontaktpersonordningen på kan imidlertid være, at der ikke er nogen kontakt mellem de forskellige kontaktpersoner, som arbejder isoleret med de enkelte unge, og dermed mistes en oplagt mulighed for at danne netværk mellem de unge, der er i efterværnsforløb. En anden ulempe kan være, at kontaktpersonen ikke nødvendigvis er forankret i lokalmiljøet, og derfor ikke har de optimale forudsætninger for at kunne være med til at integrere den unge i lokalmiljøet, eksempelvis gennem at støtte den unge i at melde sig ind i sportsklubber eller foreninger, eller blot ved at gå på café med den unge, så den unge oplever, hvor ungdomslivet udleveres i lokalmiljøet.

Økonomiske ydelser

Flere sagsbehandlere giver udtryk for gode erfaringer med en revalideringsydelse. Revalideringsydelsen er en økonomisk ydelse, der kan gives til unge, der skal i gang med en kompetencegivende uddannelse, eller på anden måde skal gennem et forløb, hvor målet er, at den unge skal blive økonomisk selvforsørgende. Revalideringsydelsen er kendetegnet ved, at den unge modtager en økonomisk ydelse, der er højere end både SU og kontanthjælp. Samtidig er ydelsen kendetegnet ved, at den unge under normale omstændigheder ikke kan have et bijob under uddannelsesforløbet, og at den unge er i kontinuerlig kontakt med sagsbehandleren under hele revalideringsperioden. En af sagsbehandlerne udtrykker sin holdning til revalideringsydelsen med, at det er:

”Sådan at man hele tiden støtter og hjælper den unge, fordi mange af vores unge, som vi har her, jamen de er svage, de er skrøbelige, der skal ikke ret meget til, før de knækker (...). Jeg ser det som en måde, at de kan koncentrere sig om deres uddannelsessituation på.” (Sagsbehandler).

Revalideringsydelsen er dog ikke nødvendigvis den bedste økonomiske ydelse til unge i anbringelse, hvis der er tale om velfungerende unge, hvis anbringelse er blevet forlænget, som en del af et efterværnsforløb, og som ønsker at starte i et uddannelsesforløb 'på egen hånd'. I den forbindelse kan revalideringsydelsen ses som en fastholdelse af de unge i en klientrolle. Hvor 'almindelige' unge får SU, må anbragte unge over 18 år nødt til at modtage økonomisk støtte fra kommunen.² To sagsbehandlere i en anden kommune pointerer da også vigtigheden af at 'nor-

² I Lov om Social Service angives det, at unge, som er anbragt uden for hjemmet, eller som er fortsat i en anbringelse efter det fyldte 18. år som en del af et efterværnsforløb, ikke kan modtage SU under uddannelse. De unge kan heller ikke modtage kontanthjælp, da de ikke står til rådighed for arbejdsmarkedet under uddannelsen. Tilbage står muligheden for at tildele de unge tøj- og lommepenge, ligesom det var tilfældet, før de fyldte 18 år. Alternativt vælger nogle sagsbehandlere at give deres unge en revalideringsydelse.

malisere' de unge i deres adgang til uddannelsessystemet, hvis muligheden foreligger. De to sagsbehandlere mener, at det er vigtigt at give de unge en oplevelse af at være ligesom alle andre, og de har oplevet, at for nogle velfungerende unge, som har deres daglige gang i skolesystemet, har det været meget svært ikke at være ligesom dem, de er sammen med til hverdag.

"Vi har jo nogle engang imellem, jeg har for eksempel nogle [unge i efterværn] i øjeblikket, som er i familiepleje, og som går på gymnasiet. Og de er altså voldsomt generede af, sådan følelsesmæssigt, at de kan ikke søge SU ligesom alle deres andre kammerater." (Sagsbehandler)

I kategorien af det, man i forvaltningssprog kalder enkelttydelser, er der én sagsbehandler, som fremhæver, at hun har haft meget gode erfaringer med at tilbyde de unge en etableringsydelse, når de flytter i egen lejlighed. Hendes erfaring er, at de unge kun har meget få ejendele, når de flytter for sig selv, og meget få ressourcer at etablere sig for. Derfor har de i kommunen en praksis, der går på, at de unge er berettiget til et økonomisk tilskud ved indflytningen i egen bolig:

"En ting, vi bruger i vores sager (...) det er etableringshjælp, fordi der ikke er nogen af dem, der har de her forældre, som kan bakke op med 'okay, du kan godt få 5.000 kr. til en sofa' (...) Så de har jo ikke det her netværk og denne her tilnærmelsesvis normale tilværelse. Så der er vi inde og sige, når vi hjælper dem med at finde en bolig til sig selv, så er de berettiget til en etableringsydelse. Så vi hjælper dem med depositum med tilbagebetalingspligt (...). Men så hjælper vi dem også med at blive materielt etableret i den der bolig. Og det er noget, der virker. Det kan virke så banalt et eller andet sted, men det er faktisk noget, der virker, fordi de får deres eget hjem. Og det er 'mine møbler' og 'du må ikke komme på besøg nu, fordi det er min lejlighed' og det er noget, at de fleste af de unge, de kan se: 'nå, det er sådan, det er'. Det kan de forholde sig til, og det får de en glæde ved og en tilfredshed ved." (Sagsbehandler)

Andre tilbud i efterværnsforløb

Ud over kontaktpersonordningen og ydelser af økonomisk karakter er der også andre centrale ydelser, som sagsbehandlerne har gode erfaringer med i efterværnsarbejdet med de tidligere anbragte unge. Disse ydelser er for stort set alles vedkommende rettet mod at få den unge ind i en aktiv hverdag enten i et værested, i et kursusforløb, på et højskole- eller efterskoleophold, på et skoleophold eller i et praktikforløb. Enkelte sagsbehandlere nævner endvidere gode erfaringer med forskellige boligrelaterede tilbud, hvor den unge gennem deltagelse i et projekt får tilbudt en lejlighed med et medfølgende tilsyn. Altså en ordning, der i store træk ligner den førnævnte kontaktpersonordning.

Generelt set køber kommunerne sig til disse typer af ydelser, dels gennem amtslige tilbud, dels gennem private leverandører. Det kan som i følgende eksempel være et

tilbud om et kursusforløb, hvor den unges personlige udvikling og afklaring af arbejdsønske står i centrum gennem arbejde på forskellige værksteder i kursusforløbet. En sagsbehandler siger om kursusforløbet og -stedet:

”Det er ren og skær optræning i menneskelige og sociale færdigheder, og så er der nogle gode samarbejdspartnere dér, nogle gode socialpædagoger på, som er med til at vurdere de unge ud fra deres dagligdag sammen med dem og finde ud af ’jamen skal du ud i en arbejdspraktik i det private, hvad er det for en vej, du skal gå?’ Og de sporer sig ret hurtigt ind på, om der overbøvedet er rimelighed i, at den unge for eksempel bliver sat i skole igen med den særlige støtte, der kan gives dér.” (Sagsbehandler)

Der kan også være tale om, at den unge får et tilbud om at starte på en kompetencegivende uddannelse, hvor undervisningen er rettet særligt mod gruppen af socialt belastede unge:

”Det er en ret kort kompetencegivende uddannelse. Der er et smedeværksted, og jeg tror også de har murere, og de har kokke (...). Det gode ved det der, det er, at mange af de unge, de har ikke tålmodighed til at se 3-4 år ud i fremtiden. De skal helst kunne se lyset for enden af tunnelen, for at de ligesom kan overskue det hele. Og der er altså nogle af de her tilbud, som er rimeligt gode, netop fordi de er korte, eller i hvert fald delt op i nogle sekvenser, som man kan bygge videre på, sådan at man kan overskue det herfra og dertil. Og det er godt for nogle af de her unge, som har de her faglige huller.” (Sagsbehandler)

Enkelte sagsbehandlere angiver desuden, at de bruger efterskole- og højskoleophold i efterværnet for de unge.

Af de tilbud, der ligger inden for kommunens egne rammer, er praktikophold og produktionsskoleophold det, som sagsbehandlerne oftest har haft gode erfaringer med. I en enkelt kommune havde man for nylig forsøgt at etablere en mentorordning knyttet til den lokale ishockeyklub. Det tegnede til at blive en stor succes, men var dog kun beregnet på unge under 18 år. Sagsbehandleren siger om ordningen:

”Den går ud på, at kommunen sponsorerer ishockeyklubben med nogle midler, og det vil vi gerne have payback for. Og derfor har vi så indgået en aftale med dem om, at de forpligter sig til at tage nogle unge ind i ishockeyregiet og gå til håndene dernede og slibe skøjter og med at sælge pølser ved stævner og tage med på rejser. Og det er simpelthen ret prestigefyldt at kunne få lov til at komme med der. Og så er der én, som de så udpeger i ishockeyklubben, som bliver mentor for den unge, og som er, kan man sige, en ulønnet kontaktperson, som skal følge den unge, forpligter sig til at tage kontakt til dem inden for arbejdstiden.” (Sagsbehandler)

Sagsbehandleren er meget begejstret for ordningen og føler sig overbevist om, at den vil blive en meget populær ordning blandt de unge.

Sidst, men ikke mindst, er der flere kommuner, der har gode erfaringer med psykologhjælp:

"Mange gange i forbindelse med, at de [unge] nærmer sig de 18 år, eller hvis man forlænger anbringelsen, så er det tit, at de også har brug for noget psykologhjælp i forhold til at få bearbejdet nogle ting, at de er mere parate til det, når de er lidt ældre." (Sagsbehandler)

Psykologhjælp bliver således anset for at være en ydelse, der kan støtte op om de unges selvværd og styrke dem i deres psykiske skrøbelighed.

Opsamling: Ydelser i efterværnsindsatsen

De sociale ydelser i efterværnsindsatsen er en blanding af økonomiske, uddannelses- og erhvervsmæssige og personrettede ydelser. Den absolut mest anvendte ydelse i den forbindelse er tilbuddet om en fast kontaktperson til den unge efter udflytningen til egen bolig. Alle de interviewede sagsbehandlere i de 10 kommuner bruger denne mulighed, og alle har gode erfaringer med den. Kontaktpersonen er sagsbehandlerens bedste mulighed for at give den unge ekstra menneskelig støtte i en svær tid, hvor den unge skal lære at stå på egne ben.

Forlængelse af anbringelsen er også en mulighed, de fleste sagsbehandlere benytter sig af, og som flere har gode erfaringer med. Det er dog ikke i alle kommuner lige nemt at få bevilget forlængelsen, og i nogle kommuner bliver de unge udskrevet fra anbringelse før det fyldte 18. år. I de tilfælde, hvor sagsbehandlerne bruger forlængelse af anbringelsen, bliver det ofte anset som en mulighed for den unge at få ekstra tid i trygge rammer til at modnes, inden den unge skal fungere i sin egen lejlighed.

I kategorien af økonomiske ydelser ser flere af de interviewede sagsbehandlere revalideringsydelsen som en fordelagtig ydelse for netop tidligere anbragte. Den økonomiske fordel ved at være på revalidering frem for på SU i kombination med, at det ikke er muligt at have et studiejob, mens man læser, gør, at den unge får bedre mulighed for at koncentrere sig om sit studie. Det, mener tilhængerne af revalideringsydelsen, er en forudsætning for, at de tidligere anbragte unge skal kunne gennemføre en kompetencegivende uddannelse. Samtidig er der dog også enkelte sagsbehandlere, der gerne ser, at man gør et større stykke arbejde for at 'normalisere' de unge i efterværn. Det bliver fremhævet, at for nogle velfungerende unge i efterværnsforløb er det et nederlag ikke at være ligesom andre unge.

Endelig er der en gruppe af tilbud om forskellige former for aktivering af den unge, som enkelte sagsbehandlere har gode erfaringer med. Sidst, men ikke mindst, har flere sagsbehandlere også gode erfaringer med at tilbyde de unge terapeutiske forløb hos en psykolog.

GOD SAGSBEHANDLING OG VELLYKKET EFTERVÆRN

God sagsbehandling

Samarbejdet mellem de centrale personer i den unges sag er noget af det, flere sagsbehandlere lægger vægt på i god sagsbehandling i et efterværnsforløb: *"at man har et godt samarbejde med alle fagpersoner og med borgeren selv"* (Sagsbehandler). De anser det for vigtigt, at der hersker et godt samarbejde på tværs af forvaltningerne og med andre samarbejdspartnere, så man kan give den unge de bedste muligheder i efterværnsforløbet. En sagsbehandler beskriver vigtigheden af samarbejdet:

"Det handler om samarbejdet internt i forvaltningen. Fordi hvis man har et godt samarbejde, så kan du skrue en vifte af tilbud sammen, hvad enten det hedder en for-revalidering, revalidering, støtte-kontaktperson eller hybel." (Sagsbehandler)

Flere sagsbehandlere lægger vægt på sagsbehandlerens rolle som tovholder i samarbejdet omkring den unge. I et godt efterværnsforløb bliver det således anset for vigtigt, at sagsbehandleren er den person, der har overblikket i den unges sag, og som ved, hvilke ting der skal fokuseres på i forhold til den unge, og hvordan der bliver skabt udvikling i sagen. To sagsbehandlere udtrykker det i fællesskab således:

(1. sagsbehandler): *"At have den tætte kontakt vil jeg sige."* (2. sagsbehandler): *"Ja, både med den unge og med der, hvor de er, eller med kontaktpersonen."* (1. sagsbehandler): *"Ja, at man kan have den rolle, at man koordinerer med andre i hjælpesystemet."* (To sagsbehandlere fra samme kommune)

Samtidig med at sagsbehandlerens rolle bliver opfattet som den styrende i samarbejdet mellem de forskellige instanser i den unges sag, så er de fleste sagsbehandlere også meget fokuserede på, at sagsbehandling i denne type sager også er relati-

onsarbejde. De fleste af de interviewede sagsbehandlere betoner således vigtigheden af at indgå i støttende, empatiske og bæredygtige relationer til den unge i efterværnsforløbet.

”Relationer, relationer, relationer. Det er det at komme tæt ind på den unge og blive en troværdig voksen i deres liv uden at gå og vade dem over tærne. Den der balance med også at give dem luft til at være sig selv (...). Respekttere dem for det, de er. Give dem muligheder og vise veje.”
(Sagsbehandler)

Mange sagsbehandlere mener, at den gode sagsbehandling som udgangspunkt kræver, at sagsbehandleren har et indgående kendskab til den unge. Uden kendskabet til den unge vil sagsbehandleren ikke vide, hvilke tiltag der skal sættes ind med, fordi han eller hun ikke vil vide, hvad der er den unges stærke og svage sider. Flere sagsbehandlere betoner også, at der i relationen til den unge skal fokuseres på den unges ressourcer frem for svagheder, og at der skal være en vis portion rummelighed med en accept af, at den unge kan begå fejltrin.

”Tænke lidt alternativt, netop ud fra den unges ressourcer. Hvad er det, den unge kan? Se på, hvad der er af muligheder, for at man kan gøre brug af dem, så de kan komme frem.” (Sagsbehandler)

Vellykket efterværn

God sagsbehandling og vellykket efterværn hænger tæt sammen, idet mange sagsbehandlere betoner flere fælles parametre, når de skal pege på, hvad de finder er vigtigt dels for en god sagsbehandling af de unge, dels for et vellykket efterværnsforløb.

Som det var tilfældet for sagsbehandlernes vurdering af den gode sagsbehandling, er godt samarbejde således også en parameter, som sagsbehandlerne lægger vægt på, når de skal udskille faktorer, der gør sig gældende ved vellykkede efterværnsforløb.

Det gode samarbejde involverer alle samarbejdspartnere i den unges sag, som følgende sagsbehandler udtrykker det:

”Med mit kendskab til det og med de erfaringer, jeg har haft - jeg har også nået at have nogle afsluttede efterværnssager - Jamen der er det, der kendetegner dem, det er samarbejde og det er åben dialog imellem sagsbehandler, den unge og opholdstedet eller plejeforældrene eller støttekontaktpersonen. Men så er det altså også, at vi som sagsbehandlere ser den unge der, hvor den unge er.” (Sagsbehandler)

Som det ses af citatet, kommer denne sagsbehandler afslutningsvist ind på den særlige rolle, sagsbehandleren indtager i de vellykkede efterværnsforløb. Hendes erfaring er, at det er vigtigt, at sagsbehandleren har en fornemmelse for, hvad den unge har behov for. Denne holdning gør sig gældende for flere af de interviewede sagsbehandlere. De pointerer, at vellykkede efterværnsforløb opstår der, hvor sagsbehandleren har et kendskab til den unges behov, og derfor er i stand til at lægge en realistisk plan, finde de rette tilbud til den unge og sikre, at den unge får den nødvendige støtte i sit nye liv væk fra anbringelsesstedet.

"Jeg synes også, at et vellykket efterværnsforløb, det er, når der bliver lagt nogle planer, som alle rundt omkring den unge og den unge selv er indforstået med også, og man så kan se, at den plan, den følges, og der sker en udvikling hos den unge. (...) og så betragter jeg det da også som vellykket den dag, den unge siger: 'nej, nu må I altså godt ... nu gider jeg ikke mere, nu vil jeg godt have, at I blander jer udenom, nu kan jeg godt selv.'" (Sagsbehandler)

Et eksempel på denne type vellykket efterværnsforløb, kommer fra en af de sagsbehandlere, som fungerer som efterværnssagsbehandler for unge på 18 år og derover. Pigen i eksemplet har boet på et opholdssted, er kommet ud i egen bolig med to tilknyttede kontaktpersoner:

"Hun er så en af de bedre, kan man sige. Altså intellektuelt godt fungerende og god skolebaggrund. Hun havde taget helt op til 10. klasse, og skulle så have lov til at få en mulighed for at finde ud af 'Jamen, hvad er det så, jeg godt kunne tænke mig?' 'Hvad vil jeg gerne?' 'Skal jeg bare ud og arbejde og tjene nogle penge og ud og rejse?' 'Eller skal jeg i gang med en uddannelse?' Hun fik et højskoleophold, og det var det, der gjorde det for hende, kan man sige. Fik hendes øjne op for, hvad det var. Hun flyttede til anden kommune, men det var så efter, at hun fyldte 18 år, og det støtte-kontaktforhold det flyttede med til anden kommune, men blev væsentligt nedsat (...). Den ene koblede vi fra, inden hun flyttede, og den anden blev nedsat til to timer om ugen, tror jeg. Og hun er formentlig ... formentlig er det helt afsluttet og vellykket, fordi hun er så i stand til at klare sig selv." (Sagsbehandler)

Flere sagsbehandlere fremhæver også vigtigheden af, at den unge har en tæt relation til en voksen, hvis et efterværnsforløb skal blive vellykket. Nogle sagsbehandlere betoner de tætte relationer, der kan være opstået mellem den unge og en voksen på anbringelsesstedet, især hvad angår plejefamilieanbringelser. Andre sagsbehandlere mener ikke, at den unge nødvendigvis har brug for en tæt relation til en voksen på anbringelsesstedet, men at den tætte relation kan opstå i mange forskellige kontekster. Det væsentlige er, at den pågældende voksne 'ser' den unge:

"Det er nok, at der har været nogle voksne til stede, der har set og hørt barnet. Simpelthen været til stede over for det barn (...). Det kan være på anbringelsesstedet, det kan være i det professionelle regi, som jo hedder kontaktpersoner, det kan være en psykolog." (Sagsbehandler)

En anden sagsbehandler kommer med et eksempel på et tilsyneladende vellykket efterværnsforløb, hvor relationen til en voksen, havde en afgørende virkning.

”Det var en, hvor vi havde et meget anderledes form for efterværn. Det var, at han blev faktisk anbragt de sidste måneder hos sin morfar, fordi han var blevet tvangsanbragt på det sted, hvor han boede, fordi pludselig ville forældrene ikke give deres tilladelse mere. Og så blev det lavet om fra en frivillig anbringelse til en tvangsanbringelse. Og derfor kunne vi jo ikke bare sige, at han kunne flytte hjem til sin morfar. Og så lavede vi en anbringelse hjemme hos morfar på eget værelse. Det var jo en meget lykkelig historie, kan man sige, fordi pludselig var morfaren inde på bænken. Og den sidste samtale jeg så havde med den unge, det viste jo, at pludselig var han blomstret helt op og stoppet med at ryge hash, for det ville morfaren ikke have (...). Fordi morfaren, han var sådan en gammeldags håndværkertype, og han skulle nok sørge for at få sit barnebarn til at få arbejde og komme på ret køl. (...) Så har jeg slet ikke hørt fra ham siden, og det er nok to år siden.” (Sagsbehandler)

Som nævnt i metodeafsnittet i denne rapport er det ud fra undersøgelsens materiale ikke muligt at konkludere på, hvad der karakteriserer de unge i vellykkede efterværnsforløb. I det omfang vi har spurgt til det i interviewene med sagsbehandlerne, har tilbagemeldingerne været, at det er svært at generalisere. Til gengæld er der flere af de medvirkende sagsbehandlere, der mener, at der er tale om en bestemt gruppe af tidligere anbragte unge, der i første omgang får tilbudt og tager imod tilbudet om efterværn. Disse sagsbehandlere giver udtryk for, at de mest velfungerende unge ikke får tilbudt efterværnsforløb, fordi man fra forvaltningen vurderer, at der ikke er behov for det.

På vores efterværn har vi jo personlige rådgivere på samtlige af vores, af dem som er blevet vurderet, der skal være efterværn på, fordi de andre går jo ud og er almindelige borgere ligesom alle andre. Men det er dem, som er lidt sent udviklede, umodne unge, som ikke rigtig kan finde ud af det der med at sætte et budget og få dagen til at gå, og lige skal møde op på et arbejde eller et uddannelsessted.” (Sagsbehandler)

På den anden side er der en lille gruppe unge, som i høj grad kunne have behov for en form for støtte, men som ikke ønsker at modtage den. To sagsbehandlere udtrykker disse unges holdning til at få tilbudt et efterværnsforløb således:

(1. sagsbehandler): *”Ja, altså du kan jo godt prøve på at sætte dem ind i noget misbrugsbåløj, altså både før og efter, men de bliver der som regel ikke. Når de først er blevet 18 år, så ... De kan godt føle sig lidt pressede det første stykke tid, men så siger de ’fuck you.’”* (2. sagsbehandler): *”Vi er træt af ’pædagoger’”.* (1. sagsbehandler): *”Vi gør, som vi vil”.* (2. sagsbehandler): *”Bare giv mig min kontanthjælp, så skal jeg nok klare mig selv’(...) Men altså, det er da en lille gruppe.”* (To sagsbehandlere fra samme kommune)

Der er således tale om, at de unge, der får tilbudt efterværnsforløb, tilsyneladende ikke er blandt de mest velfungerende, men samtidig har været motiverede for at modtage den hjælp, forvaltningen kan tilbyde.

Opsamling: God sagsbehandling og vellykket efterværn

Sagsbehandlerne vurderer af god sagsbehandling falder hovedsageligt i fire kategorier. For det første bliver det fremhævet, at god sagsbehandling indebærer, at sagsbehandleren har et indgående kendskab til den unge og dennes ressourcer og svagheder.

For det andet er der bred enighed om, at et tværgående samarbejde om den unges sag er meget væsentligt.

For det tredje bliver det også betonet, at sagsbehandleren har en rolle som tovholder i dette samarbejde, fordi han eller hun har myndigheden til igangsætte tiltag i den unges efterværnsforløb.

For det fjerde er der flere sagsbehandlere, der pointerer vigtigheden i at indgå i støttende bæredygtige relationer til de unge.

Hvad angår vellykkede efterværnsforløb, så peger interviewene med sagsbehandlerne i stor udstrækning på de samme parametre som ved deres vurdering af god sagsbehandling. Sagsbehandlerne peger således for det første på, at samarbejde mellem alle samarbejdspartnere i den unges sag er en vigtig parameter i et vellykket efterværnsforløb.

Dernæst peger flere sagsbehandlere på, at et indgående kendskab til den unge er væsentligt, fordi man på den måde er i stand til at vurdere den unges behov og ud fra dette lægge nogle realistiske planer.

Desuden fremhæver flere sagsbehandlere, at et vellykket efterværnsforløb kræver, at den unge har opnået en tæt positiv relation til en voksen, der kan støtte den unge. I denne forbindelse tænker sagsbehandlerne tilsyneladende ikke sig selv som en sådan voksen. Derimod nævner de personer fra anbringelsesstedet, kontaktpersoner eller udenforstående familiemedlemmer.

Endelig viser interviewmaterialet, at sagsbehandlerne ikke, i det omfang de er blevet spurgt, synes, at det er muligt at udpege, hvad der karakteriserer de unge, der har vellykkede efterværnsforløb. Derimod giver sagsbehandlerne udtryk for, at de unge, der i det hele taget får tilbudt efterværn, er karakteriseret ved ikke at være

fuldstændigt velfungerende, men ved dog at være motiverede for at modtage hjælpen fra forvaltningen. Det vil med andre ord sige, at de dårligst fungerende unge tilsyneladende i mindre grad er involveret i et efterværnsforløb.

KONKLUSION OG PERSPEKTIVERING

Undersøgelsens resultater

Danske unge, der udskrives fra anbringelsesforløb, står med de samme problemer som de, der bliver beskrevet i den britiske forskningslitteratur på efterværnsområdet. Det tyder på, at de danske sagsbehandlere i vidt omfang skal forholde sig til og arbejde med de samme problemstillinger, som bliver fremhævet i den britiske litteratur (jf. kap. 3)

Hidtidige undersøgelser peger på, at de unge især har behov for ordentlige boligforhold. De bør have mulighed for økonomisk støtte til at etablere sig, og de har i det hele taget behov for at blive oplyst om muligheder for økonomisk støtte. Ligeledes er støtte til skolegang, uddannelse og arbejde et udtalt behov hos de unge. Hvad angår mere følelsesmæssige behov, har de unge brug for kontakt til stabile voksne, og behov for støtte til at etablere netværk. Endelig har de behov for støtte til at arbejde med personlig udvikling, eksempelvis gennem terapeutiske forløb.

Undersøgelsens data giver ikke grundlag for at komme med en samlet konklusion på, hvilke sociale ydelser sagsbehandlerne ser som de mest hensigtsmæssige i forhold til at skabe vellykkede efterværnsforløb. Tilsammen nævner sagsbehandlerne mange forskellige former for ydelser. Dog er der enkelte ydelser, der ifølge sagsbehandlerne udsagn fungerer bedre end andre. Den sociale ydelse, som langt de fleste sagsbehandlere har gode erfaringer med, er kontaktpersonordningen. Men også forlængelse af anbringelsen har flere sagsbehandlere gode erfaringer med. Hvad angår økonomiske ydelser, giver flere sagsbehandlere også udtryk for, at revalideringsydelsen er en god måde at sikre, at den unge kan komme i gang med en uddannelse. Endelig er der også flere sagsbehandlere, som bruger praktikordninger for at få den unge ud på arbejdsmarkedet og få nogle erfaringer.

Hvad angår organiseringen af efterværnsforløbene, er der tilfredshed hos sagsbehandlerne i de kommuner, hvor man enten har valgt at lade sagsbehandlerne i Børneforvaltningen fortsætte med at være en del af den unges sag efter det fyldte 18. år, eller hvor man har valgt at lade sagen overgå til nogle særlige efterværns-sagsbehandlere i Voksenforvaltningen.

God sagsbehandling og vellykkede efterværnsforløb er ifølge sagsbehandlernes vurdering tæt knyttet til et godt samarbejdet mellem alle parter i den unges sag. Ligeledes er godt kendskab til den unge vigtigt. Endelig nævner flere sagsbehandlere, at det i vellykkede efterværnsforløb er karakteristisk, at den unge indgår i en tæt relation til en voksen, som den han/hun har tillid til. Samtidig siger de interviewede sagsbehandlere, i det omfang, de er blevet spurgt, at de ikke mener at de kan udtale sig samlet om, hvad der karakteriserer de unge, som har vellykkede efterværnsforløb.

Behov for mere viden

Resultaterne af denne pilotundersøgelse tyder på, at sagsbehandlerne i de kommunale forvaltninger har en del erfaring med at igangsætte efterværnsforløb for tidligere anbragte unge. Ligeledes lader det til, at man i flere af de medvirkende kommuner har indarbejdet en særlig organisering af efterværnet, som kan bestå i at beholde den unge i Børneforvaltningen efter det fyldte 18. år for på den måde at sikre, at den unge bliver hos den sagsbehandler, der indtil det 18. år har varetaget sagen. Andre kommuner vælger at lade den unges sag overgå til Voksenforvaltningen ved det fyldte 18. år, men samler til gengæld alle efterværnssager hos nogle få sagsbehandlere, som på denne måde kan oparbejde et omfattende erfaringsgrundlag på efterværnsområdet. Der kan knytte sig både fordele og ulemper til begge former for organisering af efterværnsarbejdet med de unge. Et interessant perspektiv i denne forbindelse er, hvilken rolle kommunernes organisering af efterværnsindsatsen spiller for kvaliteten af det efterværn, der udføres. Hvordan organiserer man efterværnsforløbet, således at fagligheden hos sagsbehandleren er optimal, samtidig med at den enkelte unge får den størst mulige fornemmelse af kontinuitet?

De deltagende sagsbehandlere beretter tilsammen om en vifte af forskellige sociale ydelser, de gør brug af i efterværnsarbejdet med de tidligere anbragte unge. Samtidig er det også tydeligt, at sagsbehandlerne især har gode erfaringer med enkelte ydelser. En sådan ydelse er kontaktpersonordningen, som sagsbehandlerne mener, er en særlig god ydelse, fordi den er rettet mod at skabe den tætte relation mellem en ung og en voksen, som flere sagsbehandlere mener, er central for et vellykket efterværnsforløb. Undersøgelsens resultater siger noget om sagsbehandlernes vur-

dering af kontaktpersonordningens betydning i arbejdet med de unge. Men undersøgelsen kan ikke sige noget om indholdet af det konkrete arbejde, som kontaktpersonerne udfører med de unge. Et relevant perspektiv for videre undersøgelse vil derfor være at afdække brugen af kontaktpersonordningen (lige så vel som de andre efterværnsforanstaltninger i § 62a) for at finde frem til foranstaltningernes konkrete indhold, og hvilken effekt de har i forhold til at skabe vellykkede efterværnsforløb for de unge.

I denne undersøgelse er det imidlertid ikke kun de nedfældede resultater, der er interessante, men også de resultater, der ikke fremgår af rapporten. I denne kategori af resultater falder kommunernes brug af efterværnsparagraffen § 62a.4. Paragraffen giver mulighed for at etablere en udslusningsordning, hvor den unge i kortere perioder kan vende tilbage til det tidligere anbringelsessted. Blandt de interviewede i de 10 deltagende kommuner er der ingen, der giver udtryk for erfaring med denne ydelse. Det er tilsyneladende en efterværnsforanstaltning, der, hvad angår denne undersøgelsespopulation, ikke rigtig er slået igennem. I en fremtidig undersøgelse bør det inddrages, hvorvidt denne forholdsvis nye ordning stadig ikke i særlig høj grad tages i anvendelse af sagsbehandlerne, og i givet fald, hvorfor det forholder sig således.

Undersøgelsens resultater siger noget om, i hvilket omfang sagsbehandlerne har gode erfaringer med en række af forskellige ydelser. Hvad den ikke kan sige noget om, er, i hvilket omfang der i det hele taget tilbydes efterværnsforløb til de unge. Det vil med andre ord sige, at denne undersøgelse ikke kan konkludere på, i hvilket omfang de unge, der forlader en anbringelse, får tilbudt en eller anden form for efterværn, hvis de selv oplever, at de har behov for det.

Baggrunden for, at undersøgelsen ikke kan konkludere på de unges oplevelser, er naturligvis, at den har et systemperspektiv. Det vil sige, at fokus har været på de erfaringer og overvejelser, de kommunale sagsbehandlere har gjort sig i forhold til efterværnsindsatsen. Det er med andre ord sagsbehandlerne vurdering af, hvad der fungerer godt for de unge, som er omdrejningspunktet i denne undersøgelse. Det betyder, at de unge selv ikke er gjort til genstand for nærmere undersøgelse. Dette er imidlertid en relevant og væsentlig problemstilling inden for efterværnsområdet. Hvis man ønsker at afdække kvaliteten af den kommunale efterværnsindsats, må man også inddrage brugernes, dvs. de unges, perspektiv på indsatsen. Brugerperspektivet er stadig udækket i den danske forskning. Det er en væsentlig problemstilling, der bør tages højde for, hvis man skal kunne udtale sig velbegrundet om, i hvilken udstrækning, med hvilket indhold og med hvilken effekt efterværnsindsatsen rækker ud til de unge, der har behov for den.

LITTERATUR

Biehal, N., Clayden, J., Stein, M., & Wade, J. (1994)

Leaving care in England: A research perspective. *Children and Youth Services Review* 16, 3, 231-254.

Bom, M. (2003)

Kommuner forsømmer efterværn. *Gi'Los* 3-2003.

Callermo, P. & Lind, S. (1987)

Mellanvårdformer. Ytterst en vårdideologisk fråga. En uppföljning av ungdomar, som skrivits ut från fyra HVB-insitutioner. Stockholm: Omsorgsnämnden.

Christoffersen, M.N. (1993)

Anbragte børns livsforløb. København: Socialforskningsinstituttet 93:11.

Christoffersen, M.N. (2004)

Familiens udvikling i det 20. århundrede. Demografiske strukturer og processer. København: Socialforskningsinstituttet 04:07.

Danmarks Statistik (2003)

Sociale forhold, sundhed og retsvæsen. Bistand til børn og unge. København: Statistiske Efterretninger 2003:18.

Egelund, T. & Hestbæk, A.-D. (2003)

Anbringelse af børn og unge uden for hjemmet. En forskningsoversigt. København: Socialforskningsinstituttet 03:04.

Egelund, T., Hestbæk, A.-D. & Andersen, D. (2004)

Små børn anbragt uden for hjemmet. En forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995. København: Socialforskningsinstituttet 04:17.

Garnett, L. (1992)

Leaving care and after. London: National Children's Bureau.

Holm-Petersen, K. (red.) (2004)

Anbragte børn. 25 beretninger om en barndom uden for hjemmet. Kroghs Forlag.

Jensen, P. & Malmberg, E. (2003)

Metoder i indsatsen. Udsatte unge – et arbejdsmarkedsperspektiv. Modelkommuneprojektet 1999-2002. CABI – Center for Aktiv Beskæftigelsesindsats.

Kvale, S. (1997)

Interview. En introduktion til det kvalitative forskningsinterview. København: Hans Reitzels Forlag.

Liljenberg, K.A. & Vesterbirk, M. (2000)

Anbringelse af børn og unge. Aktuel praksis – fremtidige udfordringer. København: Socialministeriet.

Nielsen, H.E. (2001)

“Så kommer du til et bedre sted ...” Samtaler med unge, der har været anbragt på institution eller i familiepleje om deres liv og om hvordan truede børn og unge kan hjælpes. København: Forlaget Børn og Unge.

Simonsen, B. (2002)

Skriv noget om centrale spørgsmål i forbindelse med debatten om unge og forskningen om unge. *VERA – Tidsskrift for Pædagoger* 21, 2002.

Socialministeriet (2000)

Lovbekendtgørelse nr. 26 af 17. januar 2000 om lov om social service.

Socialministeriet (2004)

Lovbekendtgørelse nr. 708 af 29. juni 2004 om lov om social service.

Social Services Inspectorate, Department of Health (1997)

When leaving home is also leaving care. An inspection of services for young people leaving care. London: Social Services Inspectorate, Department of Health.

Stanford, R. & Hobbs, S. (2002)

The way it is. Young people on race, school exclusion and leaving care. London: The Prince's Trust.

Stein, M. (1997)

What works in leaving care? Barkingside: Bernado's.

TABUKA-gruppen (2003)

Notat til Socialministeriet. Opsummering af drøftelserne på TABUKA's konferencer for tidligere anbragte. Upubliceret notat på KABU Projektets og TABUKA's hjemmesider: www.Kabuprojektet.dk og www.tabuka.dk.

FRA ANBRINGELSE TIL EFTERVÆRN

Afdelingsleder: Ivan Thaulow
Afdelingen for børn, integration og ligestilling

ISSN: 1396-1810
ISBN: 87-7487-770-4
Layout: KPTO as
Omslagsillustration: Henrik Sørensen/BAM
Oplag: 600
Tryk: BookPartnerMedia A/S

© 2004 Socialforskningsinstituttet og KABU Projektet (Kvalitet i Anbringelsesarbejdet med Børn og Unge)

Socialforskningsinstituttet
Herluf Trolles Gade 11
1052 København K
Tlf. 33 48 08 00
sfi@sfi.dk
www.sfi.dk

Socialforskningsinstituttets publikationer kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden. Skrifter, der omtaler, anmelder, henviser til eller gengiver Socialforskningsinstituttets publikationer, bedes sendt til instituttet.

Pris: 50 kr. inkl. moms

FRA ANBRINGELSE TIL EFTERVÆRN

En pilotundersøgelse blandt sagsbehandlere

Når anbragte børn fylder 18 år, ophører deres anbringelse formelt set. Det betyder, at den unge som udgangspunkt skal klare sig selv. Men den nye efterværnsparagraf (§ 62a) i serviceloven giver mulighed for fortsat at støtte de unge, indtil de fylder 23 år. Det benytter man sig af på forskellig måde og i varierende omfang i danske kommuner.

I denne rapport fremhæves gennem interview med 16 sagsbehandlere, en kommunalt ansat kontaktperson og en medarbejder ved en privat plejehjemsforening fra 10 kommuner nogle af de aspekter af efterværnsindsatsen, som kan være afgørende for, om den unge kommer godt ud af anbringelsen. Der er især fokuseret på de positive erfaringer, som sagsbehandlerne har haft i deres daglige arbejde med de unge i efterværnsforløb.

ISBN 87-7487-770-4

9 788774 877707

